

ارزیابی و تحلیل مجموعه دوازده جلدی «فراز فارسی»

فرشته باقری^۱، مهین ناز میردهقان فراشاه^۲

۱. دانشجوی دکتری، گروه زبانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۲. دانشیار، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول: mahinnaz.mirdehghan@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر به ارزیابی کمی و کیفی مجموعه دوازده جلدی «فراز فارسی»، منبعی آموزشی برای یادگیری زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، می‌پردازد. این مطالعه با استفاده از روش ترکیبی توصیفی-پیمایشی، دیدگاه‌های ۲۰ مدرس و ۲۲ زبان‌آموز را با ابزار پرسشنامه پورنوروز و میردهقان فراشاه (۱۴۰۲) و مصاحبه‌ای نیمه‌ساختاریافته از ۷ متخصص آرفا بررسی کرده‌است. در تحلیل کمی پرسشنامه‌ای با ۵۸ گویه و پایایی ۰٫۹۴، مشخصات کلی و عمومی، محتوا و ویژگی‌های ظاهری مجموعه را ارزیابی کرد. تحلیل داده‌ها نشان داد که میانگین پاسخ‌ها در ۹۶٫۵٪ گویه‌ها به گزینه‌های «زیاد» و «خیلی زیاد» تمایل دارد که حاکی از رضایت بالای هر دو گروه مدرس و زبان‌آموز از ساختار، سازماندهی محتوا و مهارت‌های زبانی (صحبت کردن، شنیدن، خواندن) است. با این حال، تفاوت‌هایی در برخی گویه‌ها، به‌ویژه در بخش‌های زبان واقعی (گویه ۴)، مؤلفه‌های فرهنگی (گویه ۷)، دستورزبان و فعالیت‌های نوشتاری مشاهده شد. مدرسان زبان کتاب را رسمی‌تر ارزیابی کردند و خواستار تقویت گونه گفتاری و محتوای فرهنگی شدند، در حالی که زبان‌آموزان به فرهنگ مبدا خود توجه بیشتری نشان دادند. تحلیل کیفی با روش تحلیل مضمون براون و کلارک (۲۰۲۲) شش مضمون اصلی را شناسایی کرد: ساختار و هدفمندی محتوا، مؤلفه‌های فرهنگی، آموزش واژه و دستورزبان، مهارت‌های زبانی، فعالیت‌ها و تمرین‌ها و کتاب راهنمای معلم. نتایج نشان داد که مجموعه در اکثر جنبه‌ها مطلوب است، اما در زمینه‌هایی مانند تقویت زبان محاوره‌ای، تنوع فرهنگی و پشتیبانی از مدرسان کم‌تجربه نیاز به بهبود دارد. پیشنهاد می‌شود در ویرایش‌های بعدی، محتوای فرهنگی غنی‌تر، مثال‌های واقعی‌تر و راهنمای جامع‌تری برای مدرسان ارائه شود.

اطلاعات مقاله

تاریخ‌ها:

دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۵

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۸

واژگان کلیدی:

ارزیابی کمی و کیفی

کتاب درسی

فراز فارسی

آرفا

محتوای چهار مهارتی

نظرس مدرسان و

زبان‌آموزان

استناد: باقری، فرشته، میردهقان فراشاه، مهین‌ناز (۱۴۰۴). ارزیابی و تحلیل مجموعه دوازده جلدی «فراز فارسی». پژوهش و نگارش

کتب دانشگاهی، ۲۹ (۵۶). ۱۶۵-۲۱۲.

<https://doi.org/10.30487/rwab.2025.2055156.1644>

© ۱۴۰۴ (۲۰۲۵) نویسنده‌گان مقاله، نشریه پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ناشر: سازمان مطالعه و تدوین کتب دانشگاهی در

علوم انسانی (سمت).

Evaluation and Analysis of 12 Volume Series of "Persian Prime"

Fereshte Bagheri¹, Mahinnaz Mirdehghan Farashah² ✉

1. Ph.D. Student, Department of Linguistics, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
Corresponding author: mahinnaz.mirdehghan@gmail.com

Article Info

History

Received: Mar. 05, 2025

Accepted: Aug. 09, 2025

Keywords

Quatitative and qualitative Evaluation of the Textbook Persian Prime AZFA Four-Skills Content Teachers' and Learners' Perspectives

Abstract

The current study evaluates the twelve-volume, the "Persian Prime" «Faraz-e Farsi» an educational resource for teaching Persian to non-Persian speakers, through quantitative and qualitative methods. Utilizing a descriptive-survey mixed-method approach, the study examines the perspectives of 20 instructors and 22 learners using the questionnaire by Pournorouz and Mirdehghan Farashah (1402) and semi-structured interviews with 7 Persian language teaching experts. In quantitative analysis the questionnaire with 58 items and a reliability of 0/94, assessed the general characteristics, content and physical characteristics of the series. Data analysis indicated that 96.5% of responses leaned toward the "high" and "very high" options, reflecting high satisfaction among both groups of instructor and learner regarding the series' structure, content organization, and language skills (speaking, listening, reading). However, differences were observed in certain items, particularly concerning authentic language use (item 4), cultural components (item 7), grammar, and writing activities. Instructors found the language of the series more formal and called for enhanced conversational content and cultural elements, while learners showed greater focus on their source culture. Qualitative analysis, based on Braun and Clarke's (2022) thematic analysis, identified six main themes: content structure and purposefulness, cultural components, vocabulary and grammar instruction, language skills, activities and exercises, and the teacher's guide. The findings suggest that the series is generally effective but requires improvement in areas such as conversational language, cultural diversity, and support for less-experienced instructors. It is recommended that future editions include richer cultural content, more authentic examples, and a more comprehensive teacher's guide.

Citation: Bagheri, F., & Mirdehghan Farashah, M. (2025). Evaluation and Analysis of 12 Volume Series of "Persian Prime". *University Textbooks Research and Writing*, 29(56), 165-212.
<https://doi.org/10.30487/rwab.2025.2055156.1644>

© 2025 Authors, University Textbooks Research and Writing.

Publisher: Organization for Researching and Composing University Textbooks in the Humanities (SAMT).

مقدمه

موفقیت در آموزش و یادگیری زبان خارجی، علاوه بر عملکرد زبان آموزان و مدرسان، تا حد بسیار زیادی به کتاب‌های آموزشی بستگی دارد، چراکه از این طریق چهارچوبی برای فعالیت‌های آموزشی و یادگیری فراهم می‌شود و بخش زیادی از آنچه در کلاس درس اتفاق می‌افتد را تعیین می‌کند. در همین راستا، ریچاردز^۱ (۲۰۱۷: ۴۵) معتقد است که کتاب‌های درسی در برنامه‌های آموزش زبان عنصری کلیدی محسوب می‌شوند، چرا که علاوه بر آموزه‌های مدرس، کتاب‌ها منبع اصلی ارتباط با زبان دوم یا خارجی هستند و در مواردی که مدرس بی‌تجربه است، کتاب‌ها می‌توانند نقش آموزشی ایفا کنند و چگونگی برنامه‌ریزی و تدریس را به آن‌ها آموزش دهند. با توجه به اینکه در بسیاری از دانشگاه‌های جهان، دانشجویانی در رشته‌های ایران‌شناسی، زبان فارسی، مترجمی، ادبیات فارسی و غیره، مشغول یادگیری زبان فارسی هستند و همچنین هر روزه بر تعداد دانشجویانی که برای ادامه تحصیل در دانشگاه‌های ایران به ایران می‌آیند، افزوده می‌شود و منابع اصلی این زبان آموزان در فرایند یادگیری زبان، کتاب‌های درسی است، تامین منابع مناسب و کارآمد برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در دانشگاه‌های داخل و خارج از کشور دارای اهمیت است. یکی از روش‌های متداول برای ارزیابی منابع آموزش زبان استفاده از بازبینه است. موکوندان و همکارانش^۲ (۲۰۱۱: ۲۴) معتقدند که استفاده از بازبینه‌ها، الگوها و مدل‌های ارزیابی کاری متداول است و به‌طور کلی فهرست بازبینه‌های ارزیابی کتاب‌های آموزش زبان ابزاری است که مدرسان می‌توانند مناسب‌ترین کتاب‌ها را برای زبان‌آموزان خود انتخاب کنند. بنابراین از یک سو با توجه به روند رو به افزایش تعداد زبان‌آموزان و نیز تقاضا برای یادگیری زبان در مراکز آموزش زبان فارسی، نقد و بررسی منابع آموزشی و سازگار کردن آن‌ها با نیازهای زبان‌آموزان، امری اجتناب‌ناپذیر است. از سویی دیگر با توجه به افزایش روزافزون تعداد منابع آموزشی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، ضروری است که این منابع با استفاده از الگوهای موجود ارزیابی شوند تا نقاط قوت و ضعف آن‌ها آشکار شود. در نتیجه مولفان می‌توانند منابع موجود را تصحیح کنند و کسانی که در صدد تالیف کتاب‌های جدید هستند با استفاده از نتایج پژوهش‌ها در زمینه ارزیابی

1. Richards

2. Mukundan et al

منابع، نقاط ضعف منابع پیشین را اصلاح کنند و در جهت تقویت منابع خود تلاش کنند. هدف این پژوهش تحلیل کمی و کیفی مجموعه دوازده جلدی «فراز فارسی» (میردهقان فراشاه و همکاران، ۱۴۰۲) و واکاوی نقاط قوت و ضعف این مجموعه است. این مجموعه، بخشی از برنامه جامع «فراز فارسی» است که با توجه به گروه‌های مختلف کاربران و نیازسنجی زبان‌آموزان درصدد تهیه و تدوین منابع آموزشی و اپلیکیشن تخصصی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان است. این مجموعه دوازده جلدی برای آموزش چهار مهارت اصلی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بزرگسال با اهداف عمومی است و در بسیاری از مراکز آموزش زبان فارسی ایران مانند دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه رازی کرمانشاه، دانشگاه عالی دفاع ملی و همچنین رایزنی فرهنگی بغداد و بسیاری از دانشگاه‌های داخل ایران به‌عنوان منبع اصلی آموزشی است. همچنین این مجموعه برای استفاده زبان‌آموزان خارج از کشور در سایت آمازون^۱ به‌صورت کتاب الکترونیکی و کاغذی در دسترس است. علت انتخاب این مجموعه جهت ارزیابی دلایل ذکر شده است.

پژوهش حاضر نظرات مدرسان و زبان‌آموزان درباره مجموعه آموزشی «فراز فارسی» براساس بازینه طراحی شده توسط پورنوروز و میردهقان فراشاه (۱۴۰۲) را در بر می‌گیرد. این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش‌ها است:

۱. میانگین، میانه و توزیع فراوانی پاسخ‌های داده شده از سوی مدرسان و زبان‌آموزان برای هر گویه چگونه است؟
۲. با توجه به میانگین و درصد پاسخ به هر گزینه از گویه‌ها، میان نظر مدرسان و زبان‌آموزان چه تفاوتی وجود دارد؟
۳. از نظر مدرسان و زبان‌آموزان مجموعه آموزشی «فراز فارسی» تا چه اندازه برای آموزش زبان فارسی مطلوب بوده است؟
۴. مدرسان مجموعه آموزشی «فراز فارسی» را از نظر کیفی چگونه ارزیابی می‌کنند؟

پیشینه پژوهش

مرور پیشینه پژوهش در دو بخش دیده شده است: ابتدا پژوهش‌هایی که به ارزیابی منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان از منظر مدرسان پرداخته‌اند. سپس پژوهش‌هایی که

1. https://www.amazon.co.uk/gp/aw/d/B0DBDHJ9M3?ref_=dbs_p_pwh_awm_anx_a_lnk&storeType=ebooks

به ارزیابی منابع آموزش زبان انگلیسی از منظر مدرسان و زبان آموزان پرداخته‌اند، مورد بررسی قرار گرفته‌است.

پژوهش‌های مربوط به ارزیابی منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان از منظر مدرسان جعفری و صحرایی (۱۴۰۲) به بررسی تصاویر کتاب «گفت و گو»، ویژه زبان آموزان خارجی با استفاده از روش تحلیل بصری پرداخته‌اند. هدف از پژوهش، بررسی ویژگی‌های تصاویر این کتاب از دیدگاه مدرس، برای بررسی تصاویر یک منبع آموزشی در سطح مبتدی است. به منظور ارزیابی کمی تصاویر این کتاب از منظر «تعداد و نوع تصویر» از دیدگاه هیل^۱ (۲۰۱۳) استفاده شده و سپس مؤلفه‌های فرهنگی اجتماعی جامعه زبانی ایران برای زبان آموزان خارجی از دیدگاه نظریه‌های «سرمایه فرهنگی اجتماعی» بوردیو^۲ (۱۹۸۶) مورد بررسی قرار گرفته‌است. نتیجه این پژوهش چک‌لیستی از ویژگی‌های مورد نیاز تصاویر در منابع آموزشی زبان فارسی برای فراگیران خارجی است که می‌تواند در تهیه تصاویر برای اهداف آموزشی یک منبع درسی مؤثر باشد.

نوروزپور و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی چگونگی بازنمایی رویکرد ارتباطی در آموزش مهارت گفتاری در کتاب‌های مجموعه آموزش زبان مینا پرداخته‌است. یک فهرست بازمینی جهت بررسی چگونگی بازنمایی رویکرد ارتباطی در آموزش مهارت گفت و گو بر اساس نظرات تعدادی از متخصصان حوزه آموزش ارتباطی تهیه شده‌است. سپس فعالیت‌های گفتگومحور سه جلد مجموعه مینا گردآوری و در سه طبقه انفرادی، دونفره و گروهی دسته‌بندی کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که ادعای نویسندگان مجموعه مینا مبنی بر این که اجرای تمرینات کتاب تنها بر پایه رویکرد ارتباطی آموزش زبان امکان‌پذیر است، تا حد زیادی در فعالیت‌های گفتاری جلد اول و سوم مجموعه مشهود است اما جلد دوم با وجود دربرداشتن موضوع‌های مرتبط با زندگی واقعی و موقعیت‌های تعاملی، دارای فعالیت‌های تولیدی گفتاری کمی است.

خدایی مقدم و همکاران (۱۴۰۱) به تحلیل محتوا و مقایسه مجموعه کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی و مجموعه کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی با استفاده از بازمینه اعتبارسنجی شده پرداخته‌اند. در این پژوهش با استفاده از بازمینه اعتبارسنجی شده که

1. Hill
2. Bourdie

شامل چهار مقوله و ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازماندهی کتاب، مهارت‌ها و زیرمهارت‌های زبانی، موضوع و محتوا و ملاحظات کلی و کاربردی است، مجموعه کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی (آنزف) و مجموعه کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی (آفبف) به روش کیفی تحلیل و مقایسه شدند. نتایج نشان داد براساس نظر مدرسان مجموعه‌های آفبف و آنزف به لحاظ ویژگی‌های فیزیکی، طراحی و سازماندهی در حد خوب و خیلی خوب ارزیابی شدند اما از نظر نویسندگان با توجه به کاستی‌هایی مانند عدم وجود کتاب کار و راهنمای معلم و غیره دو مجموعه در حد نسبتاً خوب ارزیابی شدند. در زمینه مهارت‌ها و زیرمهارت‌ها، هر دو مجموعه ایرادات اساسی داشتند اما به‌طور کلی مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی شد که با نتایج آمار توصیفی نیز مطابقت داشت. به‌طور کلی مجموعه آنزف در حد نسبتاً خوب و مجموعه آفبف در حد ضعیف ارزیابی شد.

وکیلی‌فرد و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به ارزیابی منابع آموزشی زبان فارسی برای دانشجویان غیرایرانی پرداخته‌اند و درسنامه مینا را مورد واکاوی قرار داده‌اند. فهرست بازیننه میکلی^۱ (۲۰۰۵) به‌عنوان معیاری مؤثر برای ارزیابی درسنامه آموزش زبان در نظر گرفته شده‌است. نتایج آزمون‌های تی برای بررسی وضعیت هر یک از شاخص‌های ۱۰ موضوع اصلی فهرست بازیننه نشان می‌دهد که از دیدگاه مدرسان، تنها شاخص چهارم موضوع «بافت» معنادار است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که سایر ۹ شاخص اصلی فهرست بازیننه معنادار و در وضعیت مطلوبی نیست.

پژوهش‌های مربوط به ارزیابی منابع آموزش زبان انگلیسی از منظر مدرسان و زبان‌آموزان گدیک‌بال^۲ (۲۰۲۰) پژوهشی با هدف ارزیابی کتاب درسی پیش‌متوسطه «راهنمای زبان جدید»^۳ از دیدگاه بین‌فرهنگی انجام داده‌است. این ارزیابی اساساً براساس نقطه‌نظرات ۱۳۲ دانشجو و ۱۵ مدرس از کتاب درسی پس از استفاده از آن به مدت دو ماه در کلاس‌های زبان در یک دانشگاه دولتی بود. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای بود که برگرفته از مطالعه قبلی بود. برای شناسایی فراوانی‌ها و میانگین نمرات، آمار توصیفی اجرا شد. نتایج

1. Miekley
2. Gedik bal
3. New Language Leader

نشان داد که اگرچه اکثر مؤلفه‌های توانش بین‌فرهنگی مانند دانش، نگرش، آگاهی و ابزارهای زبانی در کتاب درسی با توجه به مشارکت کنندگان وجود دارد، اما میزان بازنمایی این مؤلفه‌ها در کتاب درسی متفاوت است. با توجه به یافته‌ها، شاید تجدیدنظری در کتاب درسی لازم باشد و مدرسان ممکن است برخی منابع را برای برآوردن نیازهای فراگیران خود در توسعه توانش بین‌فرهنگی در زمینه‌های مشابه تطبیق دهند.

صادقی حسن آبادی و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای به دنبال ارزیابی سودمندی و مطلوبیت کتاب‌های درسی زبان انگلیسی برای دانش‌آموزان ایرانی کلاس دوم دبیرستان «چشم‌انداز ۲» بوده‌اند. آن‌ها میزان مطابقت مطالب کتاب‌های درسی با برنامه درسی تجویز شده براساس ارزشیابی لیتل جان^۱ (۲۰۱۱) را مورد بررسی قرار داده‌اند. با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، ۱۲ دبیرستان خصوصی و دولتی از بین همه مدارس شهر اصفهان به‌طور تصادفی انتخاب شدند. برای انتخاب معلمان شرکت‌کننده از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد و افرادی که موافق نظرسنجی بودند، در پژوهش شرکت کردند. فرآیند تحلیل محتوا با ارزیابی محتوایی تحلیلی براساس چارچوبی شامل بخش‌های مختلف (تحلیل توصیف عینی، تحلیل ذهنی، استنتاج ذهنی) انجام می‌شود. نتایج نشان داد که نیاز به انطباق مواد آموزشی با وضعیت هدف مورد استفاده وجود دارد.

ترکی و چالاک (۲۰۱۷) در پژوهش خود به ارزیابی کتاب‌های درسی انگلیسی مورد استفاده در دبیرستان‌های ایران پرداخته‌اند که ادعا می‌شود براساس مؤلفه‌های رویکرد آموزش زبان ارتباطی منتشر شده‌اند. هدف این پژوهش بررسی نگرش معلمان و دانش‌آموزان دبیرستانی نسبت به کتاب‌های درسی انگلیسی دبیرستان در ایران بوده‌است. برای تحقق اهداف، پرسشنامه‌ای مربوط به کتاب‌های درسی انگلیسی دبیرستان برای ۱۵۰ دانش‌آموز دختر و پسر دبیرستانی و معلمان آن‌ها در اصفهان اجرا شد. همچنین با شرکت کنندگان از نظر نگرش نسبت به رویکرد ارتباطی و اجرای آن در کتاب‌های درسی انگلیسی دبیرستان ایران مصاحبه شد. تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها نشان داد که معلمان و فراگیران ایرانی در اصفهان نسبت به کتاب‌های درسی انگلیسی براساس اصول ارتباطی نگرش مثبت دارند. اکثر شرکت‌کنندگان اظهار کردند که ۸۰ درصد از اصول رویکرد

آموزش ارتباطی در حال حاضر در کتاب‌های درسی انگلیسی دبیرستان ایران اجرا می‌شود. با این حال، برخی تغییرات ممکن است کیفیت این کتاب‌های درسی انگلیسی را بهبود دهد.

نتایج بررسی پژوهش‌های پیشین در حوزه ارزیابی منابع آموزش زبان، حاکی از وجود شکاف‌های پژوهشی متعددی است که مطالعه حاضر به‌خوبی آنها را پوشش داده است. برخلاف پژوهش‌های پیشین که عمدتاً به روش‌های کیفی تکیه داشتند یا تنها دیدگاه یک گروه (مدرس یا زبان‌آموز) را بررسی می‌کردند، این پژوهش با به‌کارگیری رویکردی ترکیبی تحلیلی جامع از مجموعه آموزشی «فراز فارسی» ارائه کرده است. از مهمترین تمایزهای این پژوهش می‌توان به استفاده از داده‌های کمی و کیفی که شامل نظرات ۲۰ مدرس و ۲۲ زبان‌آموز برای تحلیل کمی و ۷ متخصص حوزه آزا برای تحلیل کیفی بود، اشاره کرد. پژوهش حاضر بر اساس دیدگاه زبان‌آموزان و مدرسانی انجام شده است که در مرکز آزفای دانشگاه شهید بهشتی تهران از این مجموعه استفاده کرده‌اند. در زمان انجام پژوهش، این مرکز ۱۲۰ فارسی‌آموز داشت که ۲۲ نفر از آنها توانسته بودند در یک دوره ۹ ماهه این مجموعه را به پایان برسانند.

روش‌شناسی پژوهش

در این بخش به روش پژوهش، جامعه آماری، ابزار پژوهش و معرفی محتوای آموزشی پرداخته شده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع ترکیبی^۱ (کمی و کیفی) با رویکرد توصیفی-پیمایشی است. این پژوهش به تحلیل نظرات دو گروه زبان‌آموزان و مدرسان درباره کیفیت مجموعه آموزشی «فراز فارسی» می‌پردازد. در بخش کمی، داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری و تحلیل شده‌اند و در بخش کیفی، با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته (به پیوست) برداشت‌های عمیق‌تر درباره تجربه آموزشی و ارزیابی محتوای کتاب مورد بررسی قرار گرفته است. این رویکرد ترکیبی امکان بررسی هم‌زمان میزان رضایت، نقاط قوت و کاستی‌ها و همچنین

1. Mixed Method

درک دقیق‌تر از چالش‌ها و زمینه‌های بهبود را فراهم می‌کند. فرآیند روش پژوهش در شکل (۱) قابل مشاهده است.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مدرسان و زبان‌آموزان مراکز آموزش زبان فارسی می‌شود (در مقدمه به آن مراکز اشاره شده است) که از مجموعه آموزشی «فراز فارسی» استفاده می‌کنند. از میان این جامعه، نمونه‌هایی به روش نمونه‌گیری در دسترس از مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه شهید بهشتی انتخاب شدند. نمونه انتخاب شده از دو گروه مدرسان و زبان‌آموزان تشکیل شده است. گروه اول ۲۰ نفر از مدرسان آزفا با سابقه تدریس بیش از پنج سال بودند که از مهر ۱۴۰۲ مجموعه آموزشی «فراز فارسی» را تدریس کرده‌اند و تسلط کافی بر این مجموعه دارند. همه مدرسان دارای مدرک کارشناسی ارشد در رشته آزفا، دانشجوی دکتری آزفا، دکتری زبان و ادبیات فارسی و دکتری زبان‌شناسی هستند. از این تعداد، ۷ متخصص برای مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انتخاب شدند تا برداشت‌های عمیق‌تر و جزئیات کیفی درباره تجربه تدریس و ارزیابی محتوا جمع‌آوری شود. مصاحبه‌ها با متخصصان حوزه آزفا تا زمانی ادامه یافت که پاسخ‌های جدید اطلاعات تازه‌ای ارائه نکردند. گروه دوم شامل ۲۲ نفر از زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه شهید بهشتی تهران هستند که تاکنون یادگیری این مجموعه ۶ جلدی را به پایان رسانده‌اند. این زبان‌آموزان از ملیت‌های عراقی، یمنی، قطری، پاکستانی، ترک، چینی و نیجریایی هستند و بازه سنی آنها ۱۸ تا ۳۵ سال است.

ابزار پژوهش

برای جمع‌آوری داده‌ها از دو ابزار استفاده شد:

۱. پرسشنامه کمی: برای انجام این پژوهش پرسشنامه پورنوروز و میردهقان فراشاه (۱۴۰۲: ۸۴) به کار برده شد. این پرسشنامه مبتنی بر رویکرد ارتباطی به آموزش زبان است که بر تعامل و کاربرد واقعی زبان تاکید دارد. این پرسشنامه دارای دو بخش کلی شامل «محتوا» و «مشخصات ظاهری و کلی» و در مجموع ۵۸ گویه است. روایی این پرسشنامه با نظرسنجی از ۲۰ نفر از مدرسان آزفا مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد پرسشنامه دارای روایی بالایی است و فاکتورهایی که در ارزیابی منابع آموزشی مورد نیاز است را

شامل می‌شود. پایایی پرسشنامه نیز بر اساس آزمون آلفای کرونباخ ۰,۹۴ بوده است. طیف مورد استفاده در هر گویه شامل ۵ گزینه ۱ (خیلی کم)، ۲ (کم)، ۳ (متوسط)، ۴ (زیاد)، ۵ (خیلی زیاد) است. بخش محتوا خود شامل ۹ زیربخش: کلی و عمومی، واژه، دستورزبان، صحبت کردن، نوشتن، خواندن، شنیدن، فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار و کتاب معلم می‌شود. یک بخش هم به مشخصات ظاهری و عمومی اختصاص یافته است. با اینکه زبان آموزان از تسلط نسبی بر زبان فارسی برخوردار بودند، به منظور افزایش اعتبار پژوهش، پرسشنامه به زبان‌های انگلیسی، ترکی استانبولی، عربی و چینی تهیه و در میان زبان‌آموزان توزیع شد. همچنین نسخه فارسی پرسشنامه در اختیار مدرسان قرار گرفت. استفاده از یک پرسشنامه واحد برای هر دو گروه، با توجه به طراحی آن بر ویژگی‌های عمومی محتوای آموزشی و سادگی گویه‌ها برای فهم و ارزیابی توسط هر دو گروه، موجه است و هم راستا با پژوهش‌های (گدیک بال، ۲۰۲۰ و ترکی و چالاک، ۲۰۱۷) می‌باشد. این رویکرد امکان مقایسه مستقیم دیدگاه‌های مدرسان و زبان‌آموزان را فراهم می‌آورد و تفاوت‌های ادراکی بین آنها را به‌عنوان منبعی ارزشمند برای تحلیل نقاط قوت و ضعف مجموعه آشکار می‌سازد.

۲. مصاحبه کیفی: برای تحلیل عمیق تجربیات مدرسان و تحلیل داده‌های کیفی، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۷ مدرس برگزار شد. پرسش‌های مصاحبه بر اساس اهداف پژوهش و چارچوب مفهومی مجموعه آموزشی «فراز فارسی» طراحی شد. علاوه بر آن، نتایج اولیه پرسشنامه‌های کمی نیز در انتخاب پرسش‌ها مؤثر بود تا بتوان با رویکرد کیفی، دیدگاه‌های مدرسان را در زمینه تجربه عملی تدریس، تعامل با زبان‌آموزان، کاربرد واقعی محتوا و مهارت‌های زبانی استخراج کرد. به این ترتیب، پرسش‌ها به گونه‌ای تنظیم شدند که بتوانند علاوه بر تبیین نتایج کمی، اطلاعات عمیق‌تری درباره نحوه استفاده از کتاب، نقاط قوت و ضعف آن و نیازهای بهبود محتوا و تمرین‌ها ارائه دهند. مصاحبه‌ها ضبط شده و پس از بازنویسی، تحلیل شدند. برای تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها، از روش تحلیل مضمون^۱ استفاده شد که بر اساس الگوی شش مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۲۲) به دست آمده است. این روش امکان شناسایی، طبقه‌بندی و گزارش الگوها و مضامین کلیدی در داده‌ها را به صورت نظام‌مند فراهم می‌سازد. برای اطمینان از روایی

مصاحبه‌ها، از چند روش استفاده شد. ابتدا خلاصه پاسخ‌ها و مضامین اولیه برای مدرسان ارسال شد تا برداشت پژوهشگر تأیید شود (بازبینی مشارکت کنندگان). سپس فرایند کدگذاری توسط یک همکار متخصص مرور گردید (بازبینی همتای پژوهشی). همچنین برای افزایش اعتبار، نتایج کیفی با یافته‌های کمی مقایسه شد (مثلث‌سازی داده‌ها). در گزارش نهایی نیز نقل قول‌های مستقیم مدرسان آورده شد تا استنادپذیری داده‌ها حفظ شود. برای افزایش پایایی مصاحبه‌ها، دو اقدام اصلی انجام شد. نخست، تمام مصاحبه‌ها به صورت صوتی ضبط و سپس دقیقاً به متن تبدیل شد تا از دست رفتن اطلاعات جلوگیری شود. دوم، فرایند کدگذاری و استخراج مضامین توسط دو پژوهشگر به صورت مستقل انجام شد و اختلاف نظرها با گفت و گو حل شد. این اقدامات باعث شد که نتایج تحلیل کیفی، قابل اعتماد و تکرارپذیر باشند.

شکل ۱ فرآیند روش پژوهش

معرفی محتوای آموزشی

مجموعه ۱۲ جلدی «فراز فارسی»، با هدف فارسی‌آموزی با اهداف عمومی برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان طراحی و تدوین شده است. سطح‌بندی معیار مجموعه «فراز» در ۶ سطح اصلی برنامه‌ریزی شده است. در مجموعه فراز، هر سطح آموزشی شامل یک «کتاب درس» است که در ۶ بخش و هر بخش آن در قالب ۴ درس تدوین شده است. این مجموعه برای هر سطح دارای یک «کتاب درس»، یک «کتاب تمرین» یک «کتاب معلم» و «داده‌های شنیداری» است. در ابتدای هر بخش از کتاب درس، قسمت «آمادگی ذهنی»

(برای معرفی کلی مباحث بخش) و در انتهای هر بخش قسمت «مرور و تمرین» (شامل مروری سریع بر نکات درس‌ها) قرار گرفته‌است. در این مجموعه، «دستور»، «واژه»، «مهارت‌ها» (خواندن، نوشتن، شنیدن، صحبت کردن) و «کارکردها» بر مبنای الگویی برگرفته از «چارچوب مرجع آموزش زبان فارسی» (میردهقان و همکاران، ۲۰۱۶) ارائه شده‌اند. در ادامه کتاب درس، قسمتی با عنوان «فراز‌نما» برای «گفت‌وگویی بیشتر» هر بخش آورده شده‌است. هر فراز‌نما همراه با تصویرهایی جامع از بخش مربوط و فعالیت‌هایی دوفره، گروهی و یا کلاسی، برای گفت‌وگویی بیشتر طراحی شده‌است. در تدوین متن مجموعه حاضر از «فارسی نوشتاری» استفاده شده‌است و در کنار آن به منظور آموزش «فارسی گفتاری» و نشان دادن تمایز آن با فارسی نوشتاری، داده‌های شنیداری در قسمت‌های «گفت‌وگو» و «تعامل»، به هر دو صورت نوشتاری و گفتاری خواننده و ضبط شده‌است. به منظور سهولت دسترسی برای زبان‌آموزان، «کتاب تمرین» در هر یک از سطوح آموزشی در ادامه «کتاب درس» آورده شده‌است. برای تسهیل آموزش زبان فارسی برای مدرسان، «کتاب معلم» فراز به همراه تمامی جزئیات لازم برای آموزش جزء به جزء قسمت‌های مختلف دروس تهیه شده‌است تا بتواند به صورت گام به گام مدرسان را در آموزش زبان فارسی راهنمایی کند. این پژوهش با هدف ارزیابی میزان کارایی مجموعه آموزشی «فراز فارسی» از نظر مدرسان و زبان‌آموزان انجام شده‌است. این ارزیابی به منظور دستیابی به نقاط ضعف و قوت مجموعه «فراز فارسی» است تا پس از ایجاد اصلاحات لازم بتوان از محتوای آن در اپلیکیشن آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان که در دست تهیه است، استفاده کرد.

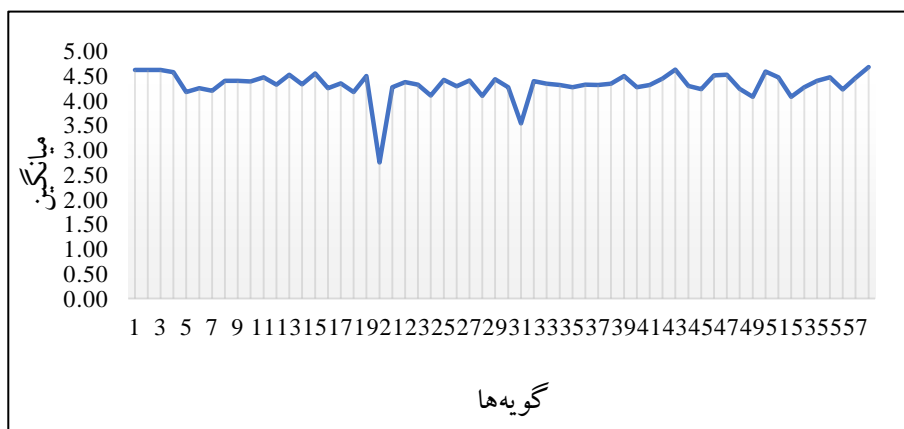
تحلیل داده‌های پژوهش

داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار اسپاس‌اس (نسخه ۲۶) مورد ارزیابی قرار گرفت. تحلیل داده‌های این پژوهش به صورت کمی انجام گرفته‌است. در ابتدا میانگین نمرات (در مقیاس ۱ تا ۵) برای هر گویه به تفکیک گروه مدرسان و زبان‌آموزان، میانه و درصد فراوانی پاسخ‌ها برای هر گزینه به دست آمد.^۱ نتایج در نمودارهای (۱) و (۲) قابل مشاهده

۱. به منظور سهولت در نشان دادن نتایج آماری، گویه‌ها به ترتیب از ۱ تا ۵۸ شماره‌گذاری شده‌اند. در قسمت ۴-۴ گویه‌ها به تفصیل توضیح داده شده‌اند.

است. سپس به منظور مقایسه دقیق بین دیدگاه دو گروه و میزان مطلوب بودن مجموعه از منظر آنها، اختلاف میانگین نمرات مدرسان و زبان آموزان به تفکیک مورد بررسی قرار گرفت. داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها بر اساس روش تحلیل مضمون کدگذاری و دسته‌بندی شدند تا مضامین اصلی و فرعی در حوزه‌های مختلف محتوا، آموزش واژه و دستور زبان، مهارت‌ها و فعالیت‌ها استخراج شود. سپس نتایج کیفی برای تفسیر بهتر یافته‌های کمی و شناسایی نکات کاربردی و اجرایی به مقاله افزوده شد.

میانگین پاسخ مدرسان و زبان آموزان به هر گویه میانگین هر پرسش می‌تواند نشان دهد که تمایل کلی پاسخ‌دهندگان به سمت کدام گزینه‌ها است. میانگین پاسخ مدرسان و زبان آموزان به هر گویه در نمودار (۱) قابل مشاهده است.

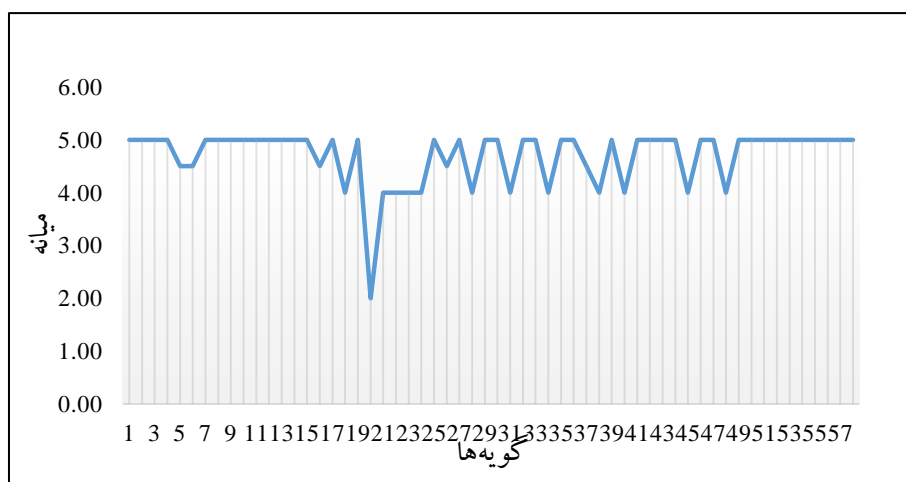

نمودار ۱ میانگین پاسخ مدرسان و زبان آموزان به گویه‌ها

با توجه به نمودار فوق، مقدار میانگین پاسخ به گویه‌ها از ۲/۷۵ تا ۴/۶۸ متغیر است. از میان ۵۸ گویه، گویه‌های شماره ۲۰ با میانگین ۱,۲۷ و شماره ۳۱ با میانگین ۲,۳۸ کم‌ترین میانگین را نسبت به سایر گویه‌ها داشته‌اند. در سایر گویه‌ها میانگین از ۴ بیشتر است. نتایج حاکی از آن است که به‌طور میانگین پاسخ داده شده به ۹۶,۵ درصد از گویه‌ها، گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد بوده‌است. به عبارت دیگر ۹۶,۵ درصد از مدرسان و زبان آموزان گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد را انتخاب کرده‌اند.

میانۀ پاسخ مدرسان و زبان‌آموزان به گویه‌ها

میانۀ نشان‌دهنده مقدار میانی در داده‌های ترتیبی است و می‌تواند دیدگاه دقیق‌تری نسبت به مرکز داده‌ها ارائه دهد. میانۀ پاسخ مدرسان و زبان‌آموزان به هر گویه را می‌توان در نمودار (۲) مشاهده کرد.

نمودار ۲ میانۀ پاسخ مدرسان و زبان‌آموزان به گویه‌ها

نتایج نشان می‌دهد که از میان ۵۸ گویه، فقط میانۀ به‌دست آمده برای گویۀ شماره ۲۰ از سایر گویه‌ها کمتر است و میانۀ ۵۷ گویه دیگر بین مقادیر ۴ تا ۵ متغیر است و حاکی از آن است که پاسخ داده شده به دو گزینه زیاد و خیلی زیاد در گویه‌ها نسبت به سایر گزینه‌ها بیشتر بوده است.

نتایج به دست آمده از این دو بخش، بیانگر آن است که در این پژوهش پاسخ مدرسان و زبان‌آموزان به گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد بیشتر از سایر گزینه‌ها بوده است.

مقایسه پاسخ‌های مدرسان و زبان‌آموزان و میزان مطلوب بودن مجموعه آموزشی فراز فارسی به منظور پاسخ به پرسش‌های ۲ و ۳ پژوهش، به مقایسه میانگین به دست آمده از پاسخ‌های مدرسان و زبان‌آموزان پرداخته‌ایم که نتایج آن در جدول‌های (۱) تا (۱۰) قابل مشاهده است.

محتوا: مشخصات کلی و عمومی

جدول (۱) نتایج مقایسه میانگین‌ها را در بخش «محتوا: مشخصات کلی و عمومی» در قالب تحلیل ۱۳ گویه نشان می‌دهد.

جدول ۱ «محتوا: مشخصات کلی و عمومی»

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۵۶	۶۱,۱	۳۳,۳	۵,۶			۴,۶۸	۷۲,۷	۲۲,۷	۴,۵			۱. آیا کتاب شامل یک نمای کلی از نقش‌ها، ساختارها و واژه‌های موجود در هر فصل است؟
۴,۷۲	۷۲,۲	۲۷,۸				۴,۵۵	۵۹,۱	۳۶,۴	۴,۵			۲. آیا بین محتوای دروس و اهداف آن‌ها مطابقت وجود دارد؟
۴,۶۱	۶۶,۷	۲۷,۸	۵,۶			۴,۶۴	۶۳,۶	۳۶,۴				۳. آیا بین محتوای دروس و رویکرد تدریس مطابقت وجود دارد؟
۳,۹۱	۱۸,۲	۶۳,۶	۱۳,۶		۴,۵	۴,۷۷	۷۷,۳	۲۲,۷				۴. آیا زبان استفاده شده در این کتاب از دنیای واقعی است؟
۴,۱۷	۴۴,۴	۳۳,۳	۱۶,۷	۵,۶		۴,۱۸	۵۴,۵	۱۸,۲	۲۲,۷		۴,۵	۵. آیا در محتوای دروس به مسائل فرهنگی اشاره شده است؟
۴,۰۶	۳۸,۹	۳۳,۳	۲۲,۲	۵,۶		۴,۴۱	۵۹,۱	۲۲,۷	۱۸,۲			۶. آیا محتوای کتاب فرصتی برای زبان آموزان فراهم می‌کند تا شباهت‌ها و تفاوت‌های بین فرهنگ خودشان و فرهنگ گویشوران زبان خارجی را درک کنند؟

ادامه جدول ۱ «محتوا: مشخصات کلی و عمومی»

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۷۲	۷۲,۲	۲۷,۸				۳,۷۷	۴۰,۹	۲۷,۳	۹,۱	۱۳,۶	۹,۱	۷. آیا در انتخاب محتوا و تصاویر به جنسیت، فرهنگ، ملیت و طبقه اجتماعی توجه شده است؟
۴,۳۹	۶۶,۷	۱۱,۱	۱۶,۷	۵,۶		۴,۴۱	۵۰,۰	۴۰,۹	۹,۱			۸. آیا محتوای کتاب، واژه‌های جدید و نکات دستوری به طور منطقی و مناسب سازماندهی شده است؟
۴,۳۹	۵۵,۶	۲۷,۸	۱۶,۷			۴,۴۱	۵۴,۵	۳۶,۴	۴,۵	۴,۵		۹. آیا چیش محتوا برای زبان آموزان مناسب است؟
۴,۳۷	۶۳,۲	۱۰,۵	۲۶,۳			۴,۴۱	۵۴,۵	۴۰,۹			۴,۵	۱۰. آیا محتوا و مطالب کتاب از نظر موضوعی متنوع هستند؟
۴,۳۹	۵۵,۶	۲۷,۸	۱۶,۷			۴,۵۵	۶۸,۲	۱۸,۲	۱۳,۶			۱۱. آیا مطالب کتاب مطابق با سن فراگیران است؟
۴,۱۷	۵۰,۰	۲۷,۸	۱۶,۷		۵,۶	۴,۴۵	۶۳,۶	۲۷,۳	۴,۵		۴,۵	۱۲. آیا مطالب و محتوای کتاب به روز هستند؟
۴,۶۷	۷۲,۲	۲۲,۲	۵,۶			۴,۴۱	۴۵,۵	۵۰,۰	۴,۵			۱۳. آیا محتوای کتاب جذاب است؟

بررسی نظرات زبان آموزان و مدرسان نشان می‌دهد که هر دو گروه دیدگاه مثبتی نسبت به مجموعه دارند، اگرچه در برخی موارد تفاوت‌هایی بین نظرات آن‌ها دیده می‌شود. به طور کلی، میانگین نمرات در بیشتر موارد بالاتر از ۴ (در مقیاس ۵ نمره‌ای لیکرت) بوده که نشان‌دهنده رضایت نسبی هر دو گروه است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که مجموعه از نظر ساختار و سازماندهی محتوایی در سطح مطلوبی قرار دارد. هر دو گروه زبان آموزان و مدرسان، نمای کلی فصل‌ها را مناسب ارزیابی کرده‌اند. همچنین، مطابقت محتوا با اهداف آموزشی از دیدگاه هر دو گروه نشان‌دهنده طراحی هدفمند کتاب است. در زمینه روش تدریس، محتوا از نظر هماهنگی با روش‌های آموزشی مورد تأیید هر دو گروه قرار گرفته است. با این حال، در مورد استفاده از زبان واقعی، مدرسان نسبت به زبان آموزان دیدگاه محتاطانه‌تری داشته‌اند که احتمالاً ناشی از تخصص و تجربه بیشتر آنان در ارزیابی محتوای آموزشی است. در بخش مؤلفه‌های فرهنگی، میانگین نظرات هر دو گروه حدود ۴/۲ بوده که بیانگر نیاز به توجه بیشتر در این زمینه است. سازماندهی مطالب، تناسب محتوا با سن یادگیرندگان و به‌روز بودن مطالب از دیگر ویژگی‌های مثبت مجموعه به شمار می‌روند. جذابیت محتوا نیز، به ویژه از دیدگاه مدرسان، در سطح بالایی ارزیابی شده است. با توجه به یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود در ویرایش‌های بعدی، تقویت مؤلفه‌های فرهنگی، افزایش نمونه‌های واقعی‌تر از زبان روزمره، به‌روزرسانی محتوا با توجه به نیازهای نوین آموزشی و بهبود تعادل فرهنگی در انتخاب تصاویر و مثال‌ها مورد توجه قرار گیرد. این بهبودها می‌تواند مجموعه را به منبعی جامع‌تر و کارآمدتر برای آموزش زبان تبدیل کند.

محتوا: واژه

در جدول (۲) نتایج در بخش «محتوا: واژه» قابل مشاهده است. این بخش مشتمل بر ۷ گویه است.

جدول ۲ «محتوا: واژه»

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۲۸	۵۰,۰	۳۳,۳	۱۱,۱	۵,۶		۴,۳۸	۵۲,۴	۳۳,۳	۱۴,۳			۱. آیا واژه به عنوان یکی از بخش‌های اصلی مجموعه آموزشی است؟
۴,۶۱	۶۶,۷	۲۷,۸	۵,۶			۴,۵۰	۵۰,۰	۵۰,۰				۲. آیا روش‌های متنوعی در ارائه واژه‌ها به کار برده شده است؟
۴,۲۲	۴۴,۴	۳۸,۹	۱۱,۱	۵,۶		۴,۲۷	۵۴,۵	۲۲,۷	۱۸,۲	۴,۵		۳. آیا واژه‌های جدید به طور منطقی سازماندهی شده است؟
۴,۴۴	۵۰,۰	۴۴,۴	۵,۶			۴,۲۷	۵۴,۵	۲۷,۳	۱۳,۶		۴,۵	۴. آیا واژه‌ها مطابق و متناسب با نیازهای زبان آموزان است؟
۴,۳۳	۴۴,۴	۴۴,۴	۱۱,۱			۴,۰۵	۴۵,۵	۲۷,۳	۱۸,۲	۴,۵	۴,۵	۵. آیا واژه‌ها بر اساس روابط معنایی، ساختاری، با هم‌آیی و بافت انتخاب شده‌اند؟
۴,۵۰	۶۱,۱	۲۷,۸	۱۱,۱			۴,۵۰	۵۹,۱	۳۱,۸	۹,۱			۶. آیا واژه‌های جدید در درس‌های بعدی به منظور تقویت درک معنی و کاربرد، تکرار می‌شوند؟
۱,۱۳				۹,۱	۹۰,۱	۱,۲۷	۴,۵		۴,۵		۹۰,۹	۷. آیا کتاب واژه‌نامه دارد؟

یافته‌ها در ارزیابی بخش واژه، نشان‌دهنده سطح مطلوبی از رضایت در هر دو گروه زبان‌آموزان و مدرسان است. به‌طور کلی، هر دو گروه بر اهمیت محوری واژه در کتاب تأکید داشته‌اند، اما زبان‌آموزان این توجه را کمی بیشتر ارزیابی کرده‌اند. در زمینه روش‌های ارائه واژه، مدرسان روش‌ها را متنوع‌تر از زبان‌آموزان دانسته‌اند که احتمالاً نشان‌دهنده تفاوت در انتظارات یا آگاهی تخصصی آنان است. سازماندهی واژه‌های جدید از نظر هر دو گروه نیاز به بازنگری دارد، چرا که تنها حدود نیمی از پاسخ‌دهندگان آن را کاملاً مطلوب ارزیابی کرده‌اند. در مورد تناسب واژه‌ها با نیازهای یادگیری، اگرچه درصد موافقان در بین زبان‌آموزان بالاتر بود، اما میانگین نظرات آنان پایین‌تر از مدرسان بود که حاکی از توزیع متفاوت دیدگاه‌هاست. معیارهای انتخاب واژه‌ها کمترین سطح رضایت را به خود اختصاص داد و نیاز به توجه بیشتر به روابط معنایی و بافتی را نشان می‌دهد. جالب توجه اینکه سیستم تکرار واژه تنها موردی بود که هر دو گروه کاملاً هم‌نظر بودند و آن را مناسب ارزیابی کردند. این نشان‌دهنده طراحی مطلوب سیستم مرور و تثبیت واژه‌ها در این مجموعه است. در مجموع، بخش واژه از نظر جایگاه کلی، تنوع روش‌ها و سیستم تکرار عملکرد خوبی داشته، اما نیاز به بهبود در سازماندهی واژه‌های جدید، معیارهای انتخاب واژه و شفاف‌سازی درباره واژه‌نامه احساس می‌شود.

محتوا: دستورزبان

جدول (۳) نتایج مقایسه پاسخ‌های مدرسان و زبان‌آموزان را در بخش «محتوا: دستورزبان» در قالب تحلیل ۶ گویه نشان می‌دهد.

جدول ۳ «محتوا: دستور زبان»

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۱۷	۴۴,۴	۲۷,۸	۲۷,۸			۴,۳۶	۴۰,۹	۵۴,۵	۴,۵			۱. آیا دستور به عنوان یکی از بخش‌های اصلی مجموعه آموزشی است؟
۴,۴۴	۵۵,۶	۳۳,۳	۱۱,۱			۴,۳۲	۴۰,۹	۵۰,۰	۹,۱			۲. آیا نکات دستوری مطابق با رویکردهای آموزشی، ارائه شده است؟
۴,۵۶	۶۱,۱	۳۳,۳	۵,۶			۴,۱۴	۳۱,۸	۵۰,۰	۱۸,۲			۳. آیا نکات دستوری جدید به طور منطقی و مناسب سازماندهی شده است؟
۴,۳۵	۵۸,۸	۲۹,۴	۵,۹	۵,۹	۳,۹۱	۱۸,۲	۶۳,۶	۱۳,۶	۴,۵			۴. آیا نکات دستوری مطابق و متناسب با نیازهای زبان آموزان است؟
۴,۳۱	۵۰,۰	۴۳,۸			۶,۳	۴,۵۰	۵۴,۵	۴۰,۹	۴,۵			۵. آیا نمونه‌های کافی برای هر یک از نکات دستوری ارائه شده است؟
۴,۴۴	۶۸,۸	۱۸,۸	۶,۳		۶,۳	۴,۱۸	۳۶,۴	۴۵,۵	۱۸,۲			۶. آیا فعالیت‌ها و تمرین‌های تکمیلی درباره نکات دستوری در کتاب گنجانده شده است؟

نتایج پژوهش نشان می‌دهد دستور زبان به‌عنوان یکی از ارکان اصلی مجموعه آموزشی مورد تأیید هر دو گروه قرار گرفته‌است، به طوری که ۹۵/۴ درصد زبان‌آموزان و ۷۲/۲ درصد مدرسان این ویژگی را تأیید کرده‌اند. در زمینه انطباق نکات دستوری با رویکردهای آموزشی، هر دو گروه اعلام رضایت کرده‌اند که نشان‌دهنده طراحی مناسب محتوای دستوری بر اساس اصول علمی است. درباره سازماندهی منطقی نکات دستوری، اگرچه هر دو گروه آن را مناسب ارزیابی کرده‌اند، اما تفاوت محسوسی بین نظرات آنها مشاهده می‌شود. تناسب نکات دستوری با نیازهای زبان‌آموزان با میانگین ۳/۹۱ (زبان‌آموزان) و ۴/۳۵ (مدرسان) حاکی از آن است که مدرسان این تناسب را بیشتر احساس می‌کنند، درحالی‌که زبان‌آموزان نظر متوسطی دارند. درباره کافی بودن نمونه‌های ارائه شده، اکثریت قریب به اتفاق شرکت‌کنندگان آن را کافی دانسته‌اند که حاکی از غنای مثال‌های آموزشی است. در مورد فعالیت‌های تکمیلی نیز سطح رضایت در هر دو گروه بالا بوده‌است. به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که بخش دستور زبان در این مجموعه آموزشی از نظر شرکت‌کنندگان در سطح مطلوبی قرار دارد، هرچند در برخی جنبه‌ها مانند سازماندهی محتوا و تناسب با نیازهای زبان‌آموزان، تفاوت‌هایی بین دیدگاه مدرسان و زبان‌آموزان مشاهده می‌شود که نیاز به توجه بیشتر دارد.

محتوا: صحبت کردن

نتایج در بخش «محتوا: صحبت کردن» در جدول (۴) و در قالب تحلیل ۳ گویه قابل مشاهده است.

جدول ۴ محتوا: صحبت کردن

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۵۶	۸۱,۳	۶,۳	۶,۳		۶,۳	۴,۲۹	۴۲,۹	۴۷,۶	۴,۸	۴,۸		۱. آیا موضوعات بخش صحبت کردن مطابق با واژه‌ها و نکات دستوری هر درس است؟
۴,۳۱	۵۰,۰	۴۳,۸			۶,۳	۴,۲۹	۳۸,۱	۵۷,۱		۴,۸		۲. آیا موضوعات بخش صحبت کردن با دانش پیش‌زمینه‌ای زبان آموزان مرتبط است؟
۴,۵۰	۶۲,۵	۳۱,۳		۶,۳		۴,۳۸	۵۲,۴	۳۸,۱	۴,۸	۴,۸		۳. آیا بخش صحبت کردن بر فارسی گفتاری تأکید دارد؟

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که بخش صحبت کردن در مجموعه آموزشی فراز از نظر انسجام محتوایی و تناسب با اهداف آموزشی در سطح مطلوبی قرار دارد. تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که ۹۰٫۵ درصد زبان‌آموزان و ۸۷٫۶ درصد مدرسان بر هماهنگی موضوعات بخش صحبت کردن با واژگان و نکات دستوری هر درس تأکید داشته‌اند. در زمینه ارتباط موضوعات با دانش پیشین زبان‌آموزان، هر دو گروه این ارتباط را تأیید کرده‌اند. در خصوص تأکید بر فارسی‌گفتاری، نتایج حاکی از توافق بالای هر دو گروه هستند به طوری که ۹۰٫۵ درصد زبان‌آموزان و ۹۳٫۸ درصد مدرسان بر این ویژگی تأکید داشته‌اند. این یافته‌ها مؤید آن است که مجموعه آموزشی در زمینه آموزش مهارت صحبت کردن و کاربرد عملی زبان موفق عمل کرده‌است.

محتوا: نوشتن

جدول (۵) نمایانگر نتایج پژوهش در بخش «محتوا: نوشتن» در قالب ۳ گویه است.

جدول ۵ محتوا: نوشتن

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۳۸	۶۲,۵	۲۵,۰		۱۲,۵		۴,۱۹	۴۲,۹	۳۳,۳	۲۳,۸			۱. آیا به نکات و قواعد انواع متون نوشتاری اشاره شده است؟
۲,۳۸	۳۱,۳			۱۲,۵	۵۶,۳	۴,۴۳	۵۲,۴	۴۲,۹	۴,۸			۲. آیا فعالیت نوشتاری به واژه‌ها و ساختارهای موجود در هر درس ارتباط دارد؟
۴,۶۵	۷۰,۶	۲۳,۵	۵,۹			۴,۱۹	۴۷,۶	۳۳,۳	۱۴,۳		۴,۸	۳. آیا بخش نوشتن بر گونه نوشتاری فارسی تأکید دارد؟

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در خصوص اشاره به نکات و قواعد متون نوشتاری، ۷۶٫۲٪ زبان‌آموزان و ۸۷٫۵٪ مدرسان این ویژگی را تأیید کرده‌اند که بیانگر پوشش نسبتاً جامع این مبحث در مجموعه آموزشی است. در مورد ارتباط فعالیت‌های نوشتاری با محتوای هر درس، ۹۵٫۳٪ زبان‌آموزان این ارتباط را معنادار ارزیابی کرده‌اند، در حالی که تنها ۳۱٫۳٪ مدرسان با این نظر موافق بوده‌اند و این اختلاف چشمگیر ۶۴٪ نشان‌دهنده شکاف عمیق در برداشت از انسجام محتوایی است. درباره تأکید بر گونه نوشتاری فارسی، ۸۰٫۹٪ زبان‌آموزان و ۹۴٫۱٪ مدرسان بر این ویژگی تأکید داشته‌اند که حاکی از موفقیت مجموعه در آموزش فارسی معیار است. یافته‌ها حاکی از آن است که اگرچه مجموعه آموزشی در آموزش قواعد نوشتاری و فارسی معیار موفق عمل کرده، اما در ایجاد ارتباط مؤثر بین محتوای درسی و فعالیت‌های نوشتاری از دیدگاه مدرسان ضعف جدی وجود دارد.

محتوا: خواندن

جدول (۶) نتایج میانگین پاسخ مدرسان و زبان‌آموزان را در قالب ۳ گویه نشان می‌دهد.

جدول ۶ محتوا: خواندن

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۱۸	۵۲,۹	۱۷,۶	۲۳,۵	۵,۹		۴,۴۸	۵۷,۱	۳۸,۱		۴,۸	۱. آیا بخش خواندن از تکنیک‌های درک مطلب (ایجاد تصویر ذهنی، ارائه اطلاعات پیشین و پرسش‌های پیش و پس از خواندن) استفاده می‌کند؟	
۴,۱۸	۴۷,۱	۲۹,۴	۱۷,۶	۵,۹		۴,۴۳	۴۷,۶	۴۷,۶	۴,۸		۲. آیا متون انتخابی مناسب و مطابق با سطح توانش واژگانی و دستوری زبان آموزان است؟	
۴,۳۵	۶۴,۷	۱۱,۸	۱۷,۶	۵,۹		۴,۲۰	۴۰,۰	۴۵,۰	۱۰,۰	۵,۰	۳. آیا بخش خواندن انواع ژانر متناسب با سطح زبان آموزان را در بر می‌گیرد؟	

نتایج جدول در بخش «محتوا: خواندن» بیانگر آن است که در خصوص استفاده از تکنیک‌های درک مطلب، ۹۵٫۲٪ زبان‌آموزان و ۷۰٫۵٪ مدرسان این ویژگی را تأیید کرده‌اند که بیانگر به‌کارگیری نسبتاً گسترده این روش‌ها در بخش خواندن است. در مورد تناسب متون انتخابی با سطح زبانی زبان‌آموزان، ۹۵٫۲٪ زبان‌آموزان و ۷۶٫۵٪ مدرسان متون را مناسب ارزیابی کرده‌اند که نشان‌دهنده انتخاب نسبتاً مناسب متون با توجه به سطح مخاطبان است. درباره تنوع ژانرهای ارائه شده در بخش خواندن، ۸۵٪ زبان‌آموزان و ۷۶٫۵٪ مدرسان ابراز رضایت کرده‌اند که حاکی از توجه برنامه‌ریزان به تنوع بخشی در انتخاب متون است. یافته‌ها حاکی از آن است که مجموعه آموزشی در به‌کارگیری تکنیک‌های درک مطلب و تنوع بخشی به ژانرهای خواندن موفق عمل کرده است، هرچند در انتخاب متون کاملاً متناسب با سطح زبان‌آموزان از دیدگاه مدرسان (با ۱۸٫۷٪ تفاوت نظر نسبت به زبان‌آموزان) جای بهبود وجود دارد. این نتایج نشان می‌دهد که برنامه درسی در بخش خواندن از رویکردهای نوین آموزشی بهره برده، اما برای ارتقای بیشتر، نیاز به دقیق‌تر شدن در انتخاب متون با سطح دشواری مناسب‌تر احساس می‌شود. به‌طور کلی می‌توان گفت بخش خواندن مجموعه آموزشی از نظر هر دو گروه در سطح مطلوبی قرار دارد، اما برای دستیابی به استانداردهای بالاتر، بازنگری در انتخاب متون با در نظر گرفتن دقیق‌تر سطح زبانی زبان‌آموزان پیشنهاد می‌شود.

محتوا: شنیدن

جدول (۷) نتایج را در بخش «محتوا: شنیدن» در قالب تحلیل ۴ گویه نشان می‌دهد.

جدول ۷ محتوا: شنیدن

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۳۱	۵۶,۳	۱۸,۸	۲۵,۰			۴,۳۳	۵۲,۴	۲۸,۶	۱۹,۰			۱. آیا بخش شنیدن از تکنیک‌های درک مطلب (پرسش‌های پیش و پس شنیداری و مهارت‌های فرعی) استفاده می‌کند؟
۴,۵۳	۵۸,۸	۳۵,۳	۵,۹			۴,۱۴	۴۲,۹	۳۸,۱	۱۴,۳		۴,۸	۲. آیا متون شنیداری انواع گفت و گوها (مونولوگ، دیالوگ، ارتباطی، ارائه خدمات و اطلاعات و انواع کارگفت‌ها) را شامل می‌شود؟
۴,۵۳	۶۴,۷	۲۳,۵	۱۱,۸			۴,۱۹	۳۳,۳	۵۲,۴	۱۴,۳			۳. آیا فایل‌های صوتی از نظر کیفیت وضوح صدا، سرعت بیان و طبیعی بودن مناسب هستند؟
۴,۷۶	۷۶,۵	۲۳,۵				۴,۲۹	۵۷,۱	۲۳,۸	۱۴,۳		۴,۸	۴. آیا در متن گفت و گوها از لهجه استاندارد استفاده شده است؟

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در خصوص استفاده از تکنیک‌های درک مطلب شنیداری، هر دو گروه این ویژگی را تأیید کرده‌اند که بیانگر به کارگیری مناسب این روش‌ها در بخش شنیدن است. در مورد تنوع متون شنیداری، ۸۱٪ زبان‌آموزان و ۹۴/۱٪ مدرسان انواع گفت‌وگوها را مناسب ارزیابی کرده‌اند که نشان‌دهنده پوشش نسبتاً کامل انواع گفتار در محتوای آموزشی است. درباره کیفیت فایل‌های صوتی، ۸۵/۷٪ زبان‌آموزان و ۸۸/۲٪ مدرسان آنها را از نظر وضوح، سرعت و طبیعی بودن مناسب دانسته‌اند که حاکی از استانداردهای قابل قبول تولید محتوای شنیداری است. در زمینه استفاده از لهجه استاندارد، ۸۰/۹٪ زبان‌آموزان و ۱۰۰٪ مدرسان این ویژگی را تأیید کرده‌اند که نشان‌دهنده التزام مجموعه به آموزش فارسی معیار است. یافته‌ها حاکی از آن است که بخش شنیدن مجموعه آموزشی از نظر تکنیک‌های آموزشی، تنوع محتوا و کیفیت فنی در سطح مطلوبی قرار دارد و با استانداردهای آموزش مهارت شنیداری همخوانی دارد.

محتوا: فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار

نتایج تحلیل ۸ گویه بخش «محتوا: فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار» را می‌توان در جدول (۸) مشاهده کرد.

جدول ۸ فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۴۴	۵۶,۳	۳۱,۳	۱۲,۵			۴,۱۴	۴۲,۹	۳۳,۳	۱۹,۰	۴,۸		۱. آیا فعالیت‌ها و تمرین‌ها علاوه بر مهارت‌های اصلی، مهارت‌های فرعی را هم مورد توجه قرار می‌دهد؟
۴,۵۳	۶۴,۷	۲۳,۵	۱۱,۸			۴,۱۴	۴۲,۹	۲۸,۶	۲۸,۶			۲. آیا فعالیت‌ها تنوع صوری و محتوایی دارند؟
۴,۴۱	۶۴,۷	۲۳,۵		۱۱,۸		۴,۴۸	۶۱,۹	۲۳,۸	۱۴,۳			۳. آیا فعالیت‌ها و تمرین‌ها کافی هستند؟
۴,۷۱	۷۰,۶	۲۹,۴				۴,۵۷	۶۶,۷	۲۳,۸	۹,۵			۴. آیا فعالیت‌های تک‌نفره، دو نفره و گروهی در کتاب وجود دارد؟
۴,۲۶	۵۲,۶	۲۶,۳	۱۵,۸	۵,۳		۴,۳۳	۵۷,۱	۲۸,۶	۹,۵	۴,۸		۵. آیا فعالیت‌ها شامل کاربرد زبان به روش ارتباطی و دنیای واقعی می‌شود؟

ادامه جدول ۸ فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۵۳	۶۴,۷	۲۳,۵	۱۱,۸			۴,۰۰	۳۳,۳	۴۲,۹	۱۹,۰		۴,۸	۶. آیا فعالیت‌ها تفکر انتقادی زبان آموزان را تقویت می‌کند؟
۴,۶۱	۶۶,۷	۲۷,۸	۵,۶			۴,۴۳	۵۷,۱	۲۸,۶	۱۴,۳			۷. آیا فعالیت‌های کتاب به راحتی قابل تعدیل و تکمیل است؟
۴,۶۵	۷۰,۶	۲۳,۵	۵,۹			۴,۴۳	۶۱,۹	۲۸,۶	۴,۸		۴,۸	۸. آیا کتاب بخش مرور درس‌ها و ارزیابی مطالب دارد؟

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد فعالیت‌های آموزشی از جامعیت و تنوع خوبی برخوردار هستند. پوشش مهارت‌های فرعی یادگیری زبان توسط اکثر زبان‌آموزان و مدرسان تأیید شده است. تنوع صوری و محتوایی فعالیت‌ها از نقاط قوت برنامه آموزشی محسوب می‌شود. حجم و محتوای فعالیت‌ها از نظر کمی و کیفی کافی ارزیابی شده‌اند. توزیع متعادل فعالیت‌های فردی، دو نفره و گروهی نشان‌دهنده توجه به روش‌های مختلف یادگیری است. فعالیت‌ها از نظر کاربرد عملی و ارتباطی در موقعیت‌های واقعی زبان مناسب تشخیص داده شده‌اند. برنامه در زمینه تقویت و پرورش تفکر انتقادی در زبان‌آموزان موفق عمل کرده است. انعطاف‌پذیری و قابلیت تعدیل فعالیت‌ها بر اساس نیازهای مختلف از ویژگی‌های برجسته این مجموعه است. وجود بخش‌های منظم برای مرور و ارزیابی مطالب، ساختار نظام‌مند آموزشی را تکمیل می‌کند. در مجموع می‌توان گفت این مجموعه آموزشی با طراحی جامع و متنوع خود، نیازهای مختلف فرآیند یادگیری زبان را به خوبی پوشش داده است. هرچند در برخی حوزه‌ها مانند تقویت تفکر انتقادی (با اختلاف ۱۲٪ بین نظرات دو گروه) و کاربردهای ارتباطی (با اختلاف ۶٫۸٪) امکان بهبود وجود دارد. این مجموعه با دارا بودن میانگین رضایت ۴٫۳۹ از ۵، از استانداردهای آموزشی مطلوبی برخوردار است، اما برای ارتقای بیشتر پیشنهاد می‌شود در ویرایش‌های بعدی، بر فعالیت‌های تقویت‌کننده تفکر انتقادی و موقعیت‌های ارتباطی واقعی تأکید بیشتری شود.

محتوا: کتاب راهنمای معلم

در جدول (۹) نتایج در بخش «محتوا: کتاب راهنمای معلم» قابل مشاهده است. این بخش مشتمل بر ۴ گویه است.

جدول ۹ کتاب راهنمای معلم

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۵۳	۶۴,۷	۲۳,۵	۱۱,۸			۴,۰۰	۳۵,۰	۳۰,۰	۳۵,۰			۱. آیا کتاب راهنمای معلم برای معلمان بی تجربه و یا کم تجربه و بومی و یا غیربومی مناسب است؟
۳,۸۲	۵۲,۹	۲۳,۵			۲۳,۵	۴,۲۹	۵۷,۱	۲۳,۸	۱۴,۳		۴,۸	۲. آیا این کتاب روش تدریس قسمت‌های مختلف هر درس را به روشنی بیان می‌کند؟
۴,۶۷	۷۲,۲	۲۲,۲	۵,۶			۴,۵۲	۶۶,۷	۱۹,۰	۱۴,۳			۳. آیا پاسخ تمرین‌ها و فعالیت‌ها و خلاصه‌های درس در کتاب راهنمای معلم آمده است؟
۴,۷۲	۷۷,۸	۱۶,۷	۵,۶			۴,۲۵	۵۰,۰	۳۵,۰	۱۰,۰		۵,۰	۴. آیا در کتاب راهنمای معلم، پیشنهادهای برای فعالیت‌های اضافی، آزمون و آزمونک وجود دارد؟

نتایج جدول در بخش «محتوا: کتاب راهنمای معلم» نشان می‌دهد کیفیت کتاب راهنمای معلم از دیدگاه مدرسان و زبان‌آموزان در سطوح مختلفی ارزیابی شده‌است. یافته‌ها حاکی از آن است که کتاب راهنمای معلم در برخی حوزه‌ها مانند ارائه پاسخ‌ها و پیشنهاد فعالیت‌های تکمیلی (با میانگین رضایت بالای ۴,۵) عملکرد بسیار خوبی داشته، اما در زمینه راهنمایی معلمان کم‌تجربه (میانگین ۴,۰ زبان‌آموزان) و شفافیت روش تدریس (اختلاف ۰,۴۷ در میانگین نظرات) نیاز به بهبود دارد. به‌طور خاص، اختلاف ۲,۲٪ در ارزیابی مناسب بودن راهنما برای معلمان کم‌تجربه بین دو گروه قابل تأمل است. این نتایج نشان می‌دهد کتاب راهنمای معلم اگرچه در بسیاری موارد استانداردهای لازم را رعایت کرده، اما برای تبدیل شدن به منبعی جامع و کاربردی‌تر، نیاز به تقویت بخش‌های راهنمایی عملی و ارائه نمونه‌های عینی تدریس دارد. پیشنهاد می‌شود در ویرایش‌های بعدی، با افزودن مثال‌های عملی بیشتر و راهنمای گام‌به‌گام تدریس، به نیازهای معلمان کم‌تجربه به شکل هدفمندتری پاسخ داده شود.

مشخصات ظاهری و عمومی

جدول (۱۰) نتایج مقایسه میانگین نظرات مدرسان و زبان‌آموزان را در بخش «محتوا: مشخصات ظاهری و عمومی» در قالب تحلیل ۷ گویه نشان می‌دهد.

جدول ۱۰ مشخصات ظاهری و عمومی

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۵۶	۶۶,۷	۲۲,۲	۱۱,۱			۳,۶۷	۴۲,۹	۲۳,۸	۹,۵	۴,۸	۱۹,۰	۱. آیا قیمت کتاب مناسب و منطقی است؟
۴,۴۷	۶۶,۷	۱۳,۳	۲۰,۰			۴,۱۴	۴۵,۵	۳۶,۴	۹,۱	۴,۵	۴,۵	۲. جلد و صحافی کتاب جذاب و باکیفیت است؟
۴,۵۶	۶۱,۱	۳۳,۳	۵,۶			۴,۲۷	۵۰,۰	۳۱,۸	۱۳,۶	۴,۵		۳. آیا همراه کتاب، فایل صوتی و تصویری، کتاب کار و کتاب راهنمای معلم وجود دارد؟
۴,۵۶	۶۱,۱	۳۳,۳	۵,۶			۴,۴۱	۶۳,۶	۲۲,۷	۹,۱		۴,۵	۴. آیا کتاب و مواد تکمیلی آن به راحتی در دسترس است؟
۴,۶۱	۶۶,۷	۲۷,۸	۵,۶			۳,۹۱	۵۰,۵	۲۷,۳	۴,۵		۱۸,۲	۵. آیا تصاویر نامناسب، برتری طلبی از نظر جنسیت، فرهنگ، ملیت و طبقه اجتماعی در آن وجود دارد؟

ادامه جدول ۱۰ مشخصات ظاهری و عمومی

میانگین	مدرسان					میانگین	زبان آموزان					گویه
	۵	۴	۳	۲	۱		۵	۴	۳	۲	۱	
۴,۳۷	۴۷,۴	۴۲,۱	۱۰,۵			۴,۵۵	۷۲,۷	۱۸,۲	۴,۵		۴,۵	۶. آیا انتخاب تصاویر از نظر مطابقت با محتوای متن و کیفیت وضوح به اندازه‌ای است که به درک بهتر زبان آموزان کمک کند؟
۴,۷۴	۷۳,۷	۲۶,۳				۴,۶۴	۶۸,۲	۲۷,۳	۴,۵			۷. آیا تعادلی در توجه به گونه‌های گفتاری و نوشتاری زبان فارسی وجود دارد؟

بررسی گویه‌ها در جدول (۱۰) نشان‌دهنده ارزیابی ویژگی‌های فیزیکی و جنبه‌های عملی مجموعه آموزشی از دیدگاه زبان‌آموزان و مدرسان است. در زمینه قیمت‌گذاری، تنها ۶۶٫۷٪ زبان‌آموزان قیمت کتاب را مناسب ارزیابی کرده‌اند، در حالی که ۸۸٫۹٪ مدرسان آن را منطقی دانسته‌اند که نشان‌دهنده شکاف قابل توجه در ارزش مالی مجموعه است. کیفیت ظاهری کتاب با تأیید هر دو گروه در سطح مطلوبی قرار دارد. در مورد ملحقات آموزشی نیز هر دو گروه وجود مواد تکمیلی را کافی دانسته‌اند و دسترسی به منابع را عالی ارزیابی کرده‌اند که نشان‌دهنده توزیع مناسب مجموعه است. در بررسی محتوای تصاویر، ۷۷٫۸٪ زبان‌آموزان و ۹۴٫۵٪ مدرسان عدم وجود تبعیض را تأیید کرده‌اند. کیفیت و ارتباط تصاویر با محتوا با موافقت ۹۰٫۹٪ زبان‌آموزان (میانگین ۴٫۵۵) و ۸۹٫۵٪ مدرسان (میانگین ۴٫۳۷) در سطح عالی ارزیابی شده است. در نهایت، تعادل گونه‌های زبانی با تأیید زبان‌آموزان (میانگین ۴٫۶۴) و مدرسان (میانگین ۴٫۷۴) به‌عنوان نقطه قوت مجموعه شناخته شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که مجموعه آموزشی از نظر کیفیت فیزیکی، ملحقات و عناصر تصویری در سطح مطلوبی قرار دارد، اما تفاوت دیدگاه در مورد قیمت‌گذاری (با اختلاف ۰٫۸۹ در میانگین) نیاز به بازنگری در سیاست‌های قیمت‌گذاری دارد. به‌طور کلی، مجموعه از استانداردهای کیفی مناسبی برخوردار است، اما برای بهبود بیشتر پیشنهاد می‌شود در ویرایش‌های بعدی به مسائل مالی و در دسترس‌پذیری توجه ویژه‌ای شود.

تحلیل داده‌های کیفی

روش تحلیل داده‌های کیفی

همان‌طور که اشاره شد به‌منظور تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با مدرسان زبان فارسی، از روش تحلیل مضمون براساس الگوی شش مرحله‌ای براون و کلارک (۲۰۲۲) استفاده شد. این روش به پژوهشگر امکان می‌دهد تا الگوهای معنایی و مضامین اصلی موجود در داده‌ها را شناسایی، سازمان‌دهی و تفسیر کند.

فرآیند تحلیل داده‌ها به شرح زیر انجام گرفت:

مرحله ۱. آشنایی با داده‌ها

در این مرحله، تمامی مصاحبه‌ها به‌صورت کامل پیاده‌سازی و چندین بار خوانده شد تا پژوهشگر در محتوای داده‌ها غوطه‌ور شود و درک کلی از دیدگاه‌ها و تجربه‌های

شرکت کنندگان به دست آورد. یادداشت‌های اولیه درباره نکات برجسته و ایده‌های تکرارشونده نیز در این مرحله ثبت شد.

مرحله ۲. کدگذاری اولیه

متن مصاحبه‌ها به صورت خط‌به‌خط بررسی و عبارات یا جملاتی که حاوی ایده‌های مهم یا معنادار بودند، کدگذاری شدند. کدها عباراتی کوتاه و توصیفی بودند که به جنبه‌هایی از تجربه مدرسان اشاره داشتند (مانند: «زبان کتاب رسمی است»، «بخش نوشتن جدا از درس‌هاست»، «راهنمای معلم کافی نیست» و غیره).

مرحله ۳. جست‌وجو برای مضامین

کدهای مشابه یا مرتبط با یکدیگر در دسته‌های مفهومی گروه‌بندی شدند. برای مثال، کدهای «زبان رسمی»، «نبود زبان گفتاری»، و «اصطلاحات غیرواقعی» در یک گروه قرار گرفتند که مضمون موقت «غیرطبیعی بودن زبان کتاب» از آن استخراج شد.

مرحله ۴. بازبینی مضامین

در این مرحله، مضامین موقت با داده‌های خام مقایسه شدند تا از انسجام درونی و تمایز میان مضامین اطمینان حاصل شود. کدهایی که با مضمون انتخاب‌شده هم‌خوانی نداشتند، حذف یا در گروه مناسب‌تری قرار گرفتند. برای نمونه، مضامین اولیه «تناسب محتوای درس‌ها با اهداف آموزشی» و «پیوستگی منطقی فصل‌ها» به دلیل هم‌پوشانی مفهومی در مضمون کلی‌تر «ساختار و هدفمندی محتوا» ادغام گردیدند. همچنین، مضمون «کمبود مثال‌های کاربردی در کتاب» به عنوان بخشی از مضمون فرعی «طبیعی بودن زبان کتاب» بازتعریف شد، زیرا هر دو به مسئله فاصله میان زبان آموزشی و زبان واقعی اشاره داشتند. در نهایت، مضامین بازبینی‌شده با داده‌های مصاحبه تطبیق یافتند تا ساختار نهایی شش مضمون اصلی تثبیت شود.

مرحله ۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین

پس از بازبینی، مضامین نهایی به صورت روشن و دقیق تعریف شدند. در نهایت، شش مضمون اصلی و مضمون‌های فرعی مربوط به هر یک، استخراج شد که در بخش ۴-۲ قابل مشاهده است.

مرحله ۶. نگارش و تفسیر

در مرحله نهایی، مضامین در چارچوب هدف پژوهش تفسیر و در قالب یافته‌های کیفی گزارش شدند. برای هر مضمون، نقل قول‌هایی از مدرسان که نمایانگر دیدگاه غالب بودند انتخاب گردید تا شواهد معتبری برای تبیین یافته‌ها ارائه شود.

یافته‌های کیفی بر اساس مصاحبه با هفت مدرس

تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها منجر به شناسایی شش مضمون اصلی و چند مضمون فرعی گردید. در ادامه، مضامین استخراج شده همراه با نمونه‌هایی از اظهارنظر و نقل قول مدرسان ارائه می‌شود تا بازتاب‌دهنده تجربه و ارزیابی آنان از ساختار، محتوا و جنبه‌های آموزشی این مجموعه باشد، که خلاصه آن در انتها در قالب جدول (۱۱) آورده شده است.

● مضمون ۱: ساختار و هدفمندی محتوا

- مضمون فرعی ۱: تناسب محتوای درس‌ها با اهداف آموزشی

مصاحبه‌ها نشان می‌دهد مدرسان محتوای کلی کتاب را هدفمند و سازماندهی شده ارزیابی می‌کنند. به باور آنان، توالی درس‌ها منطقی است و از سطح مقدماتی تا پیشرفته پیشرفت طبیعی دارد. بیش‌تر مدرسان بر این باورند که فصل‌ها و درس‌ها مسیر یادگیری مشخصی را ارائه می‌دهند، هرچند برخی تمرین‌ها می‌توانستند مرتبط‌تر باشند.

مدرس ۲: «درس‌ها هدفمند طراحی شده‌اند و پیشرفت زبان‌آموزان را به خوبی دنبال

می‌کنند.»

مدرس ۳: «مطابقت محتوا با اهداف کلی خوب است، اما برخی تمرین‌ها می‌توانستند

مرتبط‌تر باشند.»

- مضمون فرعی ۲: طبیعی بودن زبان کتاب

مدرسان معتقدند زبان کتاب در برخی موارد رسمی و کتابی است و با گفتار روزمره فاصله دارد. افزودن مثال‌ها و دیالوگ‌های محاوره‌ای می‌تواند ارتباط با موقعیت‌های واقعی را افزایش دهد.

مدرس ۱: «زبان کتاب کمی رسمی است و به زبان گفتاری نزدیک نیست.»

مدرس ۶: «کتاب در مجموع رسمی است؛ افزودن گفت‌وگوهای محاوره‌ای کمک

می‌کند.»

• مضمون ۲: مؤلفه‌های فرهنگی

مدرسان تأکید کردند که محتوای فرهنگی در کتاب وجود دارد اما بیشتر سطحی و کلی است. تصاویر و مثال‌ها گاهی فرهنگ محلی را نشان می‌دهند، اما تعاملات روزمره و فرهنگ گفتاری نیاز به تقویت دارد.

مدرس ۳: «به تعاملات روزمره و فرهنگ گفتاری توجه کمی شده است.»

مدرس ۵: «برای زبان آموزان خارجی، محتوا باید شامل فرهنگ واقعی مردم و اصطلاحات محاوره‌ای هم باشد.»

• مضمون ۳: آموزش واژه و دستور زبان

- مضمون فرعی ۱: آموزش واژه

انتخاب و ترتیب واژه‌ها از دید برخی مدرسان نیاز به بازنگری دارد. سیستم مرور و تکرار واژه‌ها مناسب است، اما معیارهای انتخاب و سازماندهی واژه‌های جدید کمتر رضایت‌بخش است.

مدرس ۲: «روش‌های ارائه واژه‌ها متنوع است، اما ترتیب و انتخاب واژه‌ها می‌توانست بهتر باشد.»

مدرس ۷: «ساختار واژه‌ها منطقی است، اما برای زبان‌آموزان تازه‌کار کمی پیچیده به نظر می‌رسد.»

- مضمون فرعی ۲: آموزش دستور زبان

مدرسان بر تناسب محتوای دستوری با نیازهای زبان‌آموزان تأکید دارند، اگرچه برخی مثال‌ها و فعالیت‌های تکمیلی می‌توانستند گسترده‌تر باشند.

مدرس ۴: «نکات دستوری با نیاز واقعی زبان‌آموزان هماهنگ است، اما برخی تمرین‌ها کافی نیستند.»

مدرس ۶: «در کل ارائه دستور زبان مناسب است، اما فعالیت‌های عملی بیشتری می‌توانستیم داشته باشیم.»

• مضمون ۴: مهارت‌های زبانی

- مضمون فرعی ۱: بخش نوشتن

تمرین‌های نوشتاری اغلب با محتوای هر درس ارتباط کافی ندارند و تمرکز بر تفکر انتقادی محدود است.

مدرس ۱: «فعالیت‌های نوشتاری به اندازه کافی با درس‌ها هماهنگ نیستند.»
مدرس ۳: «تمرین‌های نوشتاری اغلب تک‌بعدی هستند و ارتباط کافی با واژگان و دستور ندارند.»

- مضمون فرعی ۲: بخش صحبت کردن، شنیدن و خواندن
تحلیل کیفی بخش صحبت کردن و شنیدن نشان داد که تمرین‌های تعاملی و نمونه‌های صوتی موقعیت‌های واقعی باعث افزایش انگیزش و رضایت زبان‌آموزان شده است. در مهارت خواندن، برخی مدرسان سطح دشواری متون را بالاتر از سطح انتظار ارزیابی کردند و تحلیل کیفی حاکی از نیاز به پشتیبانی تدریجی و آموزش استراتژی‌های خواندن است.

مدرس ۵: «تمرین‌های شنیداری و گفتاری جذاب هستند و زبان‌آموزان با آنها بهتر ارتباط برقرار می‌کنند.»

مدرس ۷: «سطح متون خواندن کمی بالا است و برای برخی زبان‌آموزان تازه‌کار دشوار است.»

● مضمون ۵: فعالیت‌ها و تمرین‌ها

تمرین‌ها در مجموع متنوع و جامع هستند، اما تحلیل کیفی نشان داد که فرصت کافی برای تقویت تفکر انتقادی و خلاقیت زبان‌آموزان ارائه نمی‌شود. طراحی تمرین‌های مقایسه‌ای، پروژه‌های گروهی و فعالیت‌های تحلیلی می‌تواند این خلا را جبران کند.

مدرس ۲: «تمرین‌ها خلاقیت زبان‌آموزان را پرورش می‌دهند، اما جای بهبود دارد.»

مدرس ۶: «فعالیت‌ها تنوع دارند، ولی تمرین‌های تفکر انتقادی می‌توانست گسترده‌تر باشد.»

● مضمون ۶: کتاب راهنمای معلم و جنبه‌های اجرایی

تحلیل کیفی نشان داد که راهنمای معلم برای مدرسان تازه‌کار در برخی موارد کافی و شفاف نیست و نیاز به توضیحات اجرایی، نمونه‌های عملی و نکات جایگزین دارد تا استفاده مؤثر از ساختار آموزشی کتاب برای همه مدرسان آسان‌تر شود.

مدرس ۳: «راهنمای معلم خوب است، اما برای معلمان کم‌تجربه کافی نیست.»

مدرس ۴: «وجود پاسخ تمرین‌ها مفید است، اما نکات تدریس باید روشن‌تر بیان

شود.»

در جدول (۱۱) نمای کلی مضامین ارائه شده در این قسمت نمایش داده شده است.

جدول ۱۱ یافته‌های کیفی (مضامین)

ردیف	مضمون اصلی	مضمون فرعی	نقل قول مدرس
۱	ساختار و هدفمندی محتوا	۱. تناسب محتوای درس‌ها با اهداف آموزشی ۲. طبیعی بودن زبان کتاب	«درس‌ها هدفمند طراحی شده‌اند و پیشرفت زبان آموزان را به خوبی دنبال می‌کنند.» «زبان کتاب کمی رسمی است و به زبان گفتاری نزدیک نیست.»
۲	مؤلفه‌های فرهنگی	-	«به تعاملات روزمره و فرهنگ گفتاری توجه کمی شده است.»
۳	آموزش واژه و دستور زبان	۱. آموزش واژه ۲. آموزش دستور زبان	«روش‌های ارائه واژه‌ها متنوع است، اما ترتیب و انتخاب واژه‌ها می‌توانست بهتر باشد.» «نکات دستوری با نیاز واقعی زبان‌آموزان هماهنگ است، اما برخی تمرین‌ها کافی نیستند.»
۴	مهارت‌های زبانی	۱. بخش نوشتن ۲. بخش صحبت کردن، شنیدن و خواندن	«فعالیت‌های نوشتاری به اندازه کافی با درس‌ها هماهنگ نیستند.» «سطح متون خواندن کمی بالا است و برای برخی زبان‌آموزان تازه کار دشوار است.»
۵	فعالیت‌ها و تمرین‌ها	-	«تمرین‌ها خلاقیت زبان‌آموزان را پرورش می‌دهند، اما جای بهبود دارد.»
۶	کتاب راهنمای معلم و جنبه‌های اجرایی	-	«راهنمای معلم خوب است، اما برای معلمان کم‌تجربه کافی نیست.»

بحث و نتیجه‌گیری

مرور پیشینه پژوهش و نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ارزیابی مجموعه «فراز فارسی» در بستری از یافته‌های مطالعات پیشین و با نگاهی نقادانه به چالش‌های موجود در منابع آموزش زبان فارسی صورت گرفته است. برخلاف پژوهش‌های پیشین در حوزه زبان فارسی که عمدتاً به نظرات مدرسان بسنده کرده بودند، این مطالعه با در نظر گرفتن هم‌زمان دیدگاه مدرسان و زبان‌آموزان، تصویر جامع‌تری از کیفیت این مجموعه ارائه داده است.

تحلیل مقایسه‌ای نظرات مدرسان و زبان‌آموزان در ارزیابی مجموعه آموزشی حاضر نشان می‌دهد که در ۹۳ درصد از گویه‌ها (۵۴ مورد از ۵۸ گویه) همخوانی قابل توجهی بین دیدگاه‌های این دو گروه وجود دارد. این سطح از توافق آماری که در مقایسه میانگین‌ها و توزیع فراوانی پاسخ‌ها مشهود است، حاکی از اعتبار درونی مطلوب و پذیرش گسترده این مجموعه توسط هر دو گروه است. این یافته با پژوهش‌های حوزه زبان انگلیسی مانند مطالعه ترکی و چالاک (۲۰۱۷) که بر اهمیت توجه به نگرش هر دو گروه تأکید داشتند، همسویی دارد. بررسی داده‌ها نشان داد که در اکثر موارد، هر دو گروه در انتخاب گزینه‌های «زیاد» و «خیلی زیاد» اشتراک نظر داشته‌اند و این الگوی پاسخ‌دهی در بیش از ۹۰ درصد موارد تکرار شده است.

تحلیل کیفی نیز نشان داد که مدرسان در ارزیابی کیفیت محتوا علاوه بر دیدگاه کمی، به نحوه ارائه مثال‌ها، سازماندهی درس‌ها و پیوستگی میان واژه، دستور زبان و فعالیت‌های عملی توجه داشتند. این ترکیب تحلیل کمی و کیفی، تصویر دقیق‌تر و واقعی‌تری از نقاط قوت و ضعف مجموعه ارائه می‌دهد.

تحلیل ترکیبی کمی و کیفی نشان داد که این مجموعه در بخش «محتوا: مشخصات کلی و عمومی» (به غیر از گویه‌های ۴ و ۷)، محتوای واژه، دستور زبان (به غیر از گویه ۲)، صحبت کردن، نوشتن (به غیر از گویه ۲) خواندن، شنیدن، فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کار، داشتن کتاب راهنمای معلم و مشخصات ظاهری و عمومی در وضعیت مطلوبی قرار دارد و توانسته است رضایت هر دو گروه مدرسان و زبان‌آموزان را جلب کند. اما در ۴ گویه تفاوت دیدگاه‌ها محسوس‌تر است. در ادامه چهار گویه‌ای که از کمترین سازگاری برخوردار است، از منظر برنامه آموزشی مجموعه «فراز فارسی» تحلیل می‌شود.

در بخش «مشخصات کلی و عمومی» نتایج حاکی از آن است که کتاب درسی از وضعیت مطلوبی برخوردار است. اما در گویه ۴ از آنجایی که ۷۷/۳ درصد زبان‌آموزان معتقدند زبان کتاب کاملاً با دنیای واقعی منطبق است (میانگین ۴/۷۷)، مدرسان با میانگین پایین‌تر ۳/۹۱ و توزیع پراکنده‌تر پاسخ‌ها دیدگاه محتاطانه‌تری دارند. این شکاف ۰/۸۶ امتیازی احتمالاً ناشی از تفاوت معیارهای ارزیابی است؛ زبان‌آموزان ممکن است صرفاً به طبیعی بودن مکالمات توجه کنند، در حالی که مدرسان با معیارهای تخصصی‌تری مانند تنوع موقعیت‌های ارتباطی، اصطلاحات پرکاربرد و گفتارهای غیررسمی کتاب را می‌سنجند.

تحلیل کیفی نشان داد که برخی مدرسان معتقد بودند کتاب می‌تواند از نظر بازنمایی گفتارهای غیررسمی و مکالمات واقعی تقویت شود و نمونه‌های صوتی بیشتری ارائه شود. برای کاهش این فاصله دیدگاه، پیشنهاد می‌شود در ویرایش‌های بعدی، محتوای کتاب با افزودن بخش‌هایی مانند «مکالمات موقعیت‌محور» «اصطلاحات روزمره» و نمونه‌های صوتی از گفتارهای غیررسمی بومی‌زبانان غنی‌تر شود. نتایج گویه ۷ نشان می‌دهد تنها ۴۰/۹٪ زبان‌آموزان معتقدند مجموعه به مؤلفه‌های فرهنگی/اجتماعی توجه کافی داشته، در حالی که این مقدار برای مدرسان ۷۲/۲٪ است. این شکاف ۳۱/۳٪ احتمالاً ناشی از انتظارات متفاوت است. تحلیل کیفی نشان داد زبان‌آموزان به دنبال بازنمایی فرهنگ مبدأ خود هستند، حال آنکه مدرسان تمرکز بر فرهنگ مقصد (فارسی) را کافی می‌دانند. کورتازی و جین (۱۹۹۹: ۲۰۰) معتقدند فرهنگ در کتاب‌های آموزشی زبان باید از سه نوع فرهنگ متفاوت به دست آید: فرهنگ مبدأ، فرهنگ مقصد و فرهنگ بین‌المللی مقصد. منظور از فرهنگ مبدأ، محتوای فرهنگی موجود در کتاب است که منطبق با فرهنگ زبان آموز باشد. در این پژوهش، زبان‌آموزان از ملیت‌های گوناگونی بودند. فرهنگ مقصد، محتوای فرهنگی موجود در کتاب است که شامل فرهنگ زبان مقصد می‌شود و در اینجا همان زبان فارسی است. فرهنگ بین‌المللی مقصد، فرهنگی است که نه فرهنگ مبدأ است نه فرهنگ مقصد و اشاره‌ای به فرهنگ ملیت‌های مختلف دارد. محتوای فرهنگی مجموعه آموزشی «فراز فارسی»، دربرگیرنده دو فرهنگ مقصد و بین‌المللی مقصد است. از آنجایی که در برنامه آموزشی تدوین این مجموعه علاوه بر فرهنگ زبان فارسی به فرهنگ ملیت‌های مختلف نیز پرداخته شده و منحصر به یک فرهنگ مبدأ خاص نبوده‌است، نتوانسته انتظار همه زبان‌آموزان را مبنی بر پرداختن صرف به فرهنگ آنها برآورده کند. این چالش در حوزه محتوای فرهنگی (گویه ۷) بازتابی از نقدهای مطرح شده در مطالعات پیشین است. برای نمونه، توجه ناکافی به تنوع فرهنگی در «فراز فارسی» یادآور یافته‌های گدیک بال (۲۰۲۰) درباره کتاب‌های زبان انگلیسی است که در آنها نیز بازنمایی مؤلفه‌های بین‌فرهنگی با کاستی‌هایی همراه بود. هرچند رویکرد «فراز فارسی» در تمرکز بر فرهنگ مقصد (فارسی) و فرهنگ بین‌المللی از نظر نظریه‌پردازانی مانند کورتازی و جین (۱۹۹۹) توجیه‌پذیر است، اما به نظر می‌رسد برای پاسخگویی به نیازهای زبان‌آموزان با پیشینه‌های فرهنگی متنوع، نیاز به بازنگری در انتخاب تصاویر و محتوای آموزشی وجود دارد. لذا پیشنهاد می‌شود با افزودن تصاویر چندملیتی (مثلاً افراد با پوشش

سنتی مختلف در موقعیت‌های ایرانی)، طراحی تمرین‌های مقایسه فرهنگی (مانند مقایسه عید نوروز با جشن‌های مشابه دیگر فرهنگ‌ها)، و اختصاص بخشی از محتوا به معرفی عناصر فرهنگی زبان آموزان (از طریق پروژه‌های گروهی)، هم تنوع فرهنگی افزایش یابد و هم شکاف دیدگاه‌ها کاهش پیدا کند.

در بخش محتوا: دستورزبان، نیز بین نظر مدرسان و زبان آموزان اختلاف معناداری وجود دارد اما این اختلاف معنادار به این دلیل است که ۶۳٫۳ درصد از زبان آموزان گویه زیاد و فقط ۱۸٫۲ درصد از آنها گویه خیلی زیاد را انتخاب کرده‌اند. به عبارت دیگر اکثریت قابل توجه هر دو گروه (۸۱٫۸٪ زبان آموزان و ۸۸٫۲٪ مدرسان) گزینه‌های «زیاد» و «خیلی زیاد» را انتخاب کرده‌اند، پس اگرچه تفاوت دیدگاه‌ها از نظر آماری معنادار است، اما اجماع کلی هر دو گروه بر مناسب بودن نسبی محتوا (با میانگین‌های بالای ۳/۵ از ۵) نشان می‌دهد که مجموعه حاضر از نظر تناسب دستورزبان با نیازهای آموزشی، اگرچه کامل نیست، ولی در سطح قابل قبولی قرار دارد. تحلیل کیفی نیز نشان داد که اکثر مدرسان محتوای دستوری را مناسب ارزیابی کرده‌اند اما برخی نکات کاربردی و انتقال به فعالیت‌های عملی نیازمند پشتیبانی بیشتر است.

تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که در بخش فعالیت‌های نوشتاری مجموعه آموزشی «فراز فارسی»، شکاف قابل توجهی بین دیدگاه مدرسان و زبان آموزان وجود دارد. در حالی که بیش از نیمی از زبان آموزان (۵۲٫۴٪) ارتباط این فعالیت‌ها با محتوای درسی را در سطح بالا ارزیابی کرده‌اند، اکثریت مدرسان (۵۶٫۳٪) این ارتباط را بسیار ضعیف دانسته‌اند. این اختلاف نظر چشمگیر می‌تواند ناشی از ساختار آموزشی طراحی شده در این مجموعه باشد که آموزش واژه و دستور زبان را در درس‌های اول و سوم، و مهارت نوشتن را در درس‌های دوم و چهارم هر بخش گنجانده است. هرچند این طراحی مبتنی بر اصول آموزشی معتبری مانند تکرار فاصله‌دار و تثبیت تدریجی یادگیری است، اما به نظر می‌رسد فاصله زمانی بین آموزش محتوا و کاربرد عملی آن در مهارت نوشتن، برای بسیاری از مدرسان ایجاد چالش کرده است. به‌عنوان مثال، وقتی واژه‌های مربوط به «عادت‌های خرج کردن» در یک درس آموزش داده می‌شود اما تمرین نوشتن آن به درس بعد موکول می‌گردد، برخی معلمان ممکن است این گسست زمانی را به‌عنوان عدم ارتباط محتوایی تفسیر کنند. نکته حائز اهمیت این است که این ارتباطات در کتاب «راهنمای معلم» که برای هر سطح به‌صورت جداگانه طراحی شده است و روش تدریس هر درس را گام به

گام توضیح داده‌است، به تفصیل بیان شده و روش‌های تدریس یکپارچه ارائه شده‌است. این موضوع نشان می‌دهد که مشکل اصلی ممکن است نه از ضعف محتوایی، بلکه از چالش‌های اجرایی و عدم آشنایی کامل برخی معلمان با منطق پشت این ساختار آموزشی ناشی شده باشد. تجربه مشابهی در پژوهش صادقی حسن آبادی و همکاران (۱۴۰۰) درباره کتاب «چشم‌انداز ۲» گزارش شده بود، با این تفاوت که در مجموعه «فراز فارسی» راهنمای معلم این ضعف را تا حد زیادی پوشش داده‌است. برای بهبود این وضعیت در ویراست‌های آینده، پیشنهاد می‌شود علاوه بر حفظ ساختار فعلی، ارتباطات محتوایی بین درس‌ها در کتاب درس نیز به صورت شفاف‌تر مشخص شود. افزودن جعبه‌های راهنمای «واژه‌های مرتبط» در ابتدای هر فعالیت نوشتاری و طراحی تمرین‌های انتقالی مختصر در پایان درس‌های واژه و دستور زبان می‌تواند به درک بهتر این ارتباطات کمک کند. تحلیل کیفی نشان داد که گسست زمانی بین آموزش واژه و دستور زبان و تمرین نوشتاری باعث شده برخی مدرسان ارتباط محتوایی را ضعیف ارزیابی کنند، هرچند طراحی مبتنی بر اصول آموزشی معتبر است. برای مثال، آموزش واژه‌های مرتبط با یک موضوع در یک درس و تمرین نوشتن آن در درس بعد، موجب ایجاد فاصله ذهنی برای برخی معلمان شده‌است.

بررسی مجموعه آموزشی «فراز فارسی» نشان داد که این مجموعه در بسیاری از ویژگی‌های مطرح شده در وضعیت مطلوبی قرار دارد و در بسیاری از جنبه‌ها موفق عمل کرده‌است. بنابراین برای استفاده در مراکز آموزش زبان فارسی به‌عنوان منبع آموزشی مناسب است. با توجه به نتایج به‌دست آمده و تحلیل‌های انجام شده، نقاط ضعف مجموعه ارزیابی شد و مشخص شد در برخی حوزه‌های خاص نیاز به بهبود دارد که در ویراست دوم مجموعه مورد بررسی بیشتر قرار خواهد گرفت. همانطور که در مقدمه ذکر شد یکی از اهداف مهم این ارزیابی، استفاده از محتوای این مجموعه آموزشی در اپلیکیشن^۱ است که در دست تهیه است.

تأکید این پژوهش، در نهایت بر امکان استفاده از محتوای «فراز فارسی» در قالب اپلیکیشن آموزشی، پاسخی به نیازهای عصر دیجیتال و راه‌حلی برای جبران برخی کاستی‌های شناسایی شده در مطالعات پیشین است. این پیشنهاد که با یافته‌های پژوهش‌های

۱. نتایج ارزیابی آن به زودی در مقاله پیش رو (در دست بررسی) باقری و میردهقان فراشاه (۱۴۰۳) در دسترس است.

بین‌المللی در حوزه آموزش زبان همسوست، می‌تواند الگویی برای توسعه منابع آموزشی آینده باشد. به این ترتیب، پژوهش حاضر ضمن تأیید کارآمدی نسبی مجموعه «فراز فارسی»، چارچوبی برای بهبود آن از طریق بازنگری در محتوای فرهنگی، سازماندهی مهارت‌ها و تلفیق با فناوری‌های آموزشی ارائه می‌دهد که می‌تواند دستمایه پژوهش‌های آتی قرار گیرد.

با توجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش، می‌توان از محتوای این مجموعه همراه با کاربرد فناوری‌های نوین و افزوده‌های دیداری (عکس و فیلم)، شنیداری، متنی، تمرین‌های متنوع، آزمونک و آزمون در نرم‌افزار در دست تهیه استفاده کرد. با توجه به یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده در جهت پژوهش‌های تطبیقی تمرکز کنند. پیشنهاد می‌شود مجموعه «فراز فارسی» با کتاب‌های مشابه از نظر ساختار آموزشی (توزیع مهارت‌های چهارگانه، توالی درس‌ها، رویکرد فرهنگی (بازنمایی فرهنگ ایرانی-اسلامی و تأثیر آن بر انگیزش زبان‌آموزان) و سطح‌بندی (انطباق با استانداردهای بین‌المللی) مقایسه شود تا نقاط قوت و ضعف آن آشکار شود. همچنین با توجه به توسعه اپلیکیشن آموزش زبان فارسی، پژوهش‌های آتی می‌توانند تأثیر استفاده از اپلیکیشن‌های کمکی (مانند تمرین‌های تعاملی یا واقعیت افزوده) همراه با کتاب‌های چاپی را بر یادگیری مهارت‌ها بسنجند.

منابع فارسی

پورنوروز، مریم؛ میردهقان فراشاه، مهین‌ناز (۱۴۰۲). طراحی بازبینی جامع ارزیابی کتاب‌های آموزشی چهار مهارتی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان. مطالعات آموزش بین‌المللی زبان فارسی، دوره ۹، شماره ۱۷، ۶۹-۹۰.

جعفری، فاطمه؛ صحرائی، رضا مراد (۱۴۰۲). تحلیل بصری تصاویر کتاب «گفتگو» برای زبان‌آموزان فارسی به عنوان زبان دوم» بر مبنای مؤلفه‌های بصری «دیوید هیل» (۲۰۱۳) و نظریه سرمایه اجتماعی فرهنگی «بورديو» (۱۹۸۶). پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، دوره ۲۷، شماره ۵۲. <https://doi.org/10.30487/rwab.2023.562795.1541>

خدایی مقدم، معصومه؛ کامیابی گل، عطیه و شریفی، شهلا (۱۴۰۱). تحلیل محتوا و مقایسه مجموعه کتاب‌های آموزش نوین زبان فارسی و مجموعه کتاب‌های آموزش فارسی به فارسی با استفاده از بازبینی اعتبارسنجی شده، زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان، دوره ۱۴، شماره ۲۹، ۱۲۶-۱۵۲

میردهقان فراشاه، مهین‌ناز؛ باقری، فرشته؛ حاجی‌باقری، زهرا؛ کریم‌زاده، سیمین؛ عبدالهی پارسا، طاهره؛ آقایی، حمید و همکاران (۱۴۰۲). *مجموعه آموزشی دوازده جلدی فراز فارسی*. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

میردهقان فراشاه، مهین‌ناز؛ و کیلی‌فرد، امیررضا؛ منتظری، زینب و باقری، فرشته (۱۳۹۵). *چارچوب مرجع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان: دستور، واژه و کارکرد برای سطوح پایه، میانی و پیشرفته*. خاموش.

نوروزپور، غزاله؛ عباسی، آریتا و سجادی کوچصفهانی، شهره سادات (۱۴۰۱). *بازنمایی آموزش مهارت گفتگو در کتاب‌های آموزش زبان فارسی بر اساس رویکرد ارتباطی مطالعه موردی مجموعه مینا*. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، دوره ۲۶، شماره ۵۱. <https://doi.org/10.30487/rwab.2023.1987352.1547>

وکیلی‌فرد، امیررضا؛ جنتی‌راد، فاطمه؛ رضایی محلاتی، زویا و میرزایی حصاریان، محمدباقر (۱۴۰۰). *ارزیابی مواد آموزشی زبان فارسی برای دانشجویان غیرایرانی: واکاوای درسنامه مینا*. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، دوره ۲۵، شماره ۴۸. <https://doi.org/10.30487/rwab.2021.520552.1425>

منابع انگلیسی

- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE Publications.
- Cortazzi, M., & Jin, L.X. (1999). Cultural mirrors, materials and method in the EFL classroom in Eli Hinkel. *Culture in second language teaching and learning*, 96–219, Cambridge, Cambridge University Press.
- Gedik Bal, N. (2023). Students' and instructors' evaluation of a foreign language textbook from an intercultural perspective. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 16 (4). <http://doi.org/10.17263/jlls.851032>.
- Mukundan, J., Hajimohammadi, R., & Nimehchi salem, V. (2011). Developing an english language textbook evaluation checklist. *Contemporary Issues in Education Research*, 4 (6), 21-28. <https://doi.org/10.19030/cier.v4i6.4383>
- Richards, J. C. (2017). *Curriculum Development in Language Teaching*. second edition. Cambridge University Press.
- Sadeghi Hasanabadi, T., Afghary, A., & Lotfi, A. (2021). Evaluative Content Analysis of the Iranian EFL Textbook for Senior High School Second Graders, Vision 2, *International Journal of Foreign Language Teaching and Research*, 9 (37), 31- 48. <https://doi.org/10.52547/JFL.9.37.31>
- Torki, F., & Chalak, A. (2017). An Evaluation of English Textbooks Used in Iranian High Schools: Teachers' and Learners' Attitudes. 5 (1), 52-60. https://journals.iau.ir/article_533646_dfec3e0ea3a887ee8e0bf7821b04f7d3.pdf